

૨૭૩૭

પતિવર્તા નારીની વાર્તા.

બનાવનાર
જ્યેભાઈ હરગોવન

અમદાવાદ

ભાણુકચોક આગળ કાગડીઝાળની સામે

શાં હીરાબાઈ પુંજસાના મકાનમાં

“અમદાવાદ ટાઇમ્સ પ્રેસ”માં

કાળીદાસ સાંકળચંદે છાપી

પ્રસિદ્ધ કરી.

સંવત ૧૯૪૨

સને ૧૯૮૬

કીંમત આઠ આના.

પતિવર્તા સ્ત્રીની વારતા.

—૦૦૫૫૦૦—

શ્રી ગણેશાયેનમઃ શ્રી સરસ્વતિયેનમઃ

દોહરા.

શ્રી સંકર સુતને સમગ્રયે, જ્યેથી કારજ સીધ;
સેવ્યાં જોણે શ્રી સરસ્વતિ, તે પામ્યા નવનિધ. ૧
સરસ્વતિ વસો સદા, મુજ જીવ્યાએ માત;
કહુ કથા સતી તણી, વાણી વેદ વિખ્યાત. ૨

સોરઠા.

તુજ કપાથી રાજ્ય, કાજ્ય સહ પામીયા;
દાસને દયા ધરી આજ, રસનાએ વાસ કરો સદા. ૧
જેસી કવી પંડીત, કાવ્યા તુજ કાપા થડી;
વેદ પુરઃણની રીત, એ ઝોળખાવી તે અંખીકા. ૨

દોહરા.

માટે મેહેર કરો મયા, જાણી મુજ તુજ દાસ;
જનની વસો જીવ્યા વિસે, પહોંએ પુરી આસ. ૧
અક્ષર સ્વક્ષર જાણુ નહીં, વળિ ન જાણુ વિવેક વિસ્તાર;
મુદમતીપર મેહેર કરી, આ ગ્રંથ પોઆહો પાર. ૨
તુજ ત્રુઠે તે મણુ, સામળ જે સનમાન;
આપ જનની છે અંખીકા, તે તજા આપે માન. ૩
કળીજીગમાં જે કામની, મહાસતી મહી માંય;

ભાવે સાંભળે નર ભામની, પ્રોહું પાપ પીલાય. ૪

ચોપાઈ.

પ્રાણલુ ભાટ ચારણુ કવી વરણુ, સેવું મુજ પીતાના ચરણુ;
 કહું કયા ખો લીલ વિકારણુ, જે સાંભળતાં પછિએ આસ;
 ચતુરને ચતુરાઈની રીત, વાંધે પરમારથ ઉપર પ્રીત. ૧
 શુણીજનને શુણુ પાર, સંકારીમે સુખ સાગર સાર;
 હરીજનને હરખ અપાર, દાતા જનનો જન્ય અહંકાર. ૨
 એ દેખી તે સાંભળે નાર, સફળ થાય તેનો સંસાર;
 પામે પુત્ર ધન પરીવાર, પતી સેવા વ્રત સારો ધાર. ૩
 હું અજાણુ જીવીયાળ, ક્ષમા કરજે સહ મારી આળ;
 સાગર રૂપી પંડિતકવી સરવ, હું અનાથપર ન ધરસો ગરવ.
 પતીવરતા તણો મહીમાય, સુણતાં રીઝે વધકુંઠ રાય;
 મનુષા દેહનો પામે લાવ, જેને પતીવરત પાળવા ભાવ. ૫
 ધારા નગરી અતી અનુપ, ભોજ નામે તેનો ભુપ;
 અતિ સુખીગિં પુરતું લોક, નહી ક્રોધે વાંધી કે શોક. ૬
 ઘેર ઘેર પુજા શીવજી તણી, અખીલ શુભાલ સામગ્રી ધણી;
 નીત ચરચા ધરમની થાય, ચકલે ચકલે હરી કયા વંચાય.
 પુત્ર કરે માત પીતાની સેવ, ભાવે સરવ પુજે બુદ્ધેવ;
 ખેડુ જન સુખે રહે, રાજા ભાગ અષ્ટમો લહે. ૮
 ક્રોડ ક્રોધનું ન તાકે ધન, પવોત્ર પ્રજા સહનું મન;
 એવું નમ્ર પરમ અનુપ, કરે રાજ ત્યાં ભોજ ભુપાલ. ૯
 તેહ તણી જે આ કથાય, સાંભળતામાં પાવન થાય;
 પાળે વ્રતતો પાતીક જન, સાધ શીરોમણ સતી કેહેવાય. ૧૦

(૩)

નર નારીને વાઘે નેહ, સુણતાં કુધે લુટે મેહ;
 હત્તમ કુળ કેરી જે નાર, રૂઢે રાખશે આ ઉચ્ચાર. ૧૧
 સભા ભોજ તણી અપાર, અમીર વજારને કામદાર;
 પાંચ સત પંડીત છે પાસ, વાર નવસે રૂડા વ્યાસ. ૧૨
 વારતા તેહની સુણતાં આપ, વધ જાટ સહ કરજે માફ;
 નથી ન્હોત મેં પેહંગળ પાઠ, નથી વેદ વાણીનો ઠાઠ. ૧૩
 એકલી છે સાહસની રીત, તેહું જાણી સૌ સાહસની પ્રીત;
 કામનીઓને એતવણી માદ, રચ્યો કુહા ઓપાઈનો ઘાટ. ૧૪
 સાંભળે નાર તો કષ્ટધી જશે, પાળસે વ્રત તો સતીયો થસે
 નહીંતો સમજ્યા વિના સંસાર, એળે ગમાવ્યો અવતાર. ૧૫
 કળી વિસે કામનીની કાજ, આ અંધ બનાવ્યો આજ;
 પરમાણુ કરજે પંડીત કવી જન, જેથી રીઝે જુગજીવન. ૧૬
 પતીવ્રત પાળવાની રીત, વાઘે નર નારીને પ્રીત;
 નહીં મુજમાં જીવિનો આંક, ક્ષમા કરજે સૌ મારો વાંક. ૧૭

કુંડળીઓ.

ભોજ્ય કેરા રાજ્યમાં, સત ધરમ આચાર;
 પતીવ્રત પાળે સહી, તેજ નગ્રની નાર;
 તેજ નગ્રની નાર, ભાર ભરથારનો રાખે;
 કશ કયા અવજે સુણી, હરી રસ્ય ચાખે;
 કહે કવી કળીજુગમાં ધારા નગ્ર મોજર;
 ભોજ્ય કેરા રાજ્યમાં, સત ધરમ આચાર. ૧

છપો.

જેશી જાણ સુજાણ, જુત ભવીશ જાણે;

(૪)

પંડીત વાંચે પુરાણ, વેદ વાચક વખાણે;
 સરવ સભા સીમાય, વચન વિવેક પ્રમાણે;
 રાજ આપે ઇનામ, મોજ તે પંડીત માણે;
 નીમ કરેલો નિતનો, રાજ ભોજ્ય મન ધરે;
 જે વીપ્ર આવે જયવાતો, શીરપાવ લક્ષ પાસા કરે. ૧
 રણેક જાણીતો વદે વિપ્ર, તો એક લક્ષ આપે;
 અજણ્યો કહે કોઈ, સવા લક્ષ હુકમ સ્થાપે;
 જે હુકમ મીઠ્યા થાય, તો હઠી લક્ષ આપે;
 જે ભંડારથી પાછો જય તો, પંચ લક્ષથી દાણીદ્ર કાપે;
 એવો રાજ ભોજ્ય હુવો, ધારાનગર સીદાર;
 કીર્તી કવી કરે ઘણી, કર્ણ સમો દાતાર. ૩

કુંડળીઓ છપા.

સાંભળી ભોજ કો નામ, દાતા હરખ અપાર;
 સોમ તો છંડે સહી, તેજ પ્રાણ તતકાલ;
 તેજ પ્રાણ તતકાળ, છંડે પોતા ફેરો;
 લક્ષમીના લોભ માંય, ફેરે મુઠ ખીલે ફેરો;
 કહે કવી જે દુરમતી, તે પર પુનથી પરજો;
 પર મંદીર કારજ કરે, પણ નાપીક નીરમે ભારે મરે. ૧

ચોપાઈ.

એવું રાજ્ય ભોજનું જાણ, કોઈ કોની ન લોપે વાણ;
 અતીસે સુખીજી પુરનું લોક, નહીં કોને વાધી કે સોક. ૧
 કરે જાન પુન્ય પાર, તેથી તુઠ્યા જીગદધાર;

વિક્રમનું સિંહાસન જેહ, આબ્યું ભોજના હાથે તેહ. ૨
 હિરા માણેકને ઝવેર વળી, રતને જડી ખત્રીસ પુતળી;
 નિરખી હરખ્યો પોતે રાય, સમુરત જોધને મુંકે પાય. ૩
 તારે પુતળી સિંહાસની તેહ, પ્રેમ વાણીથી ખોલી ઝોહ;
 વિક્રમ જેવા નહિ તમો રાય, માટે આસન ના મુકશો પાય.
 વિક્રમ જેવો જે પરમારથ કરે, તે એ આસન પર પગ ધરે;
 તારે ભોળે જોડયા હાથ, ખોલ્યો તે સખીની સાથ. ૪
 કહો વિક્રમ કુવો ઘાતાર, પામું તેના પુન્યનો પાર;
 એવો થાઈં તો પગ ધર, નહીં તો તારી સેવા કર. ૬
 પછી વિક્રમનો વિસ્તાર, ખત્રીસ પુતળીએ કહ્યો છે સાર;
 એક એક વારતા કહીને સાર, ખત્રીસ ગઢ સ્વરગ મોજર.
 ઘણાક દિવસ માન ગોષ્ઠી કરી, સરવે પુતળીયો સ્વરગ સંચરી;
 રાજ આદી સભા સોઠ, થયા ચીંતાતુર સરવ કોઠ. ૮
 રાજ કહે પંડીતને વચન, ઘણુંક ઉદાસી થયું મુજ મન;
 માટે માન મરચા થાય, તેવો કાંઈક કરો ઉપાય. ૯
 હજુતાં પ્રધાન ખોલ્યો સાર, રાય સાંભળો કહું વિસ્તાર;
 સેવનાથ નામ પંડીત જાણુ, રાગ રાગણીમાં પ્રમાણુ. ૧૦
 તને ખોલાવો સભા મોજર, વંચાવો કયા આ વાર;
 તથી તમારી ચિંતા જાય, નીતીની રીત કયા વંચાય. ૧૧
 પુતળીયાંથી અધીકા જેહ, સભા હરખ પામસો તેહ;
 સાંભળતામાં વચન રાજન, પંડિત તેડ્યો તેણે દન. ૧૨
 હખપાલ ખેશી આબ્યો દિવજરાય, કુમકુમ અક્ષીત કરી પુજાય.
 પુખ્તહાર વિખને પાર, પ્રદક્ષીણ કરો નમસ્કાર. ૧૩

(૬)

સોરઠો.

જ્ય જ્યકાર તે વાર, સભા સરવે આનંદિયાં;
પણ ખીજ પંડીત અપાર, સેવનાથ પર ડાપીયા. ૧
જાણે આપણને તજી આજ, ખાળક આરાન સ્થાપીઓ;
પણ વચન ન માને રાય, એમ મૂંગરવ મનમાં રહ્યો. ૨

દોહરા.

આવે દાવ જો આપડે, તો કરો સૌકો પરપંચ;
જુહો જુહો કરી કાઢાઓ, અદકી દેઢને આંગ. ૧
પંડિત સરવે પરજળી, પરડી એવી ધેર;
માન ખટ કરવો સહી, રાખ્યું રૂઢીએ વેર. ૨
આપણે અનાદી આ ઊંમરથી, હતા બજુલ અપાર;
રાજ મોચો રાગથી, બેસારચો લેઈ ખાળ. ૩

ચોપાઈ.

તેમ બધા પંડીત રાખ્યો ખાર, દિન પુંઠયે દિન વિત્યા સાર;
સેવનાથની વાણીથી તેહ, પ્રગટ્યો પ્રધાન રાયને નેહ. ૧
સભા સરવેને હરખપાર, પેલા પંચસે પંડીતને મન ખાર;
તેવે કથા દશમસ્કંધ સાર, અવ્યાએ ઝોગણત્રીસ વિસ્તાર. ૨
પતીવરતાની કહી કથાય, તવ પંડીતને પુછે રાય;
આ સમે કેા હશે નાર, સ્વામી સેવા વ્રત ઉદાર. ૩
સાંભળતામાં પંડીત કહે, અનેક સતીયું આ જુગમાં રહે;
વ આધારે પ્રથવી રહે, સત આધારે વખા વડે. ૪

મોટે આપ સતવાદી રાય, તેમ તે સતીયો બૈવે થાય;
આ નશ્તમાં સતીયો સત, મારી તો એવી છે મત.

સોરઠો.

સેવનાથ કહે સુણો રાય, કુને પતીવ્રતા કહે;
જેને જ્યે પાપ જલાય કુળ તારણુ જે કામગી. ૧
તેવી તો જેને નાર, ધન ભાયેક ધણી તણુ.
હકોતર ઉધાર, કુળ પીતા પોતા તણુ. ૨

દોહરા.

સેવનાથ કહે સુણો રાયજી, સાંભજોને સાર;
ભલા ભલી છે પ્રથવી, તો સતીઓ અપરંપાર. ૧
તારે તે પંડીત કહે, પાંચસે વાર સુણો વિવેક;
પુછો એ પંડીતને, એ સતી દેખાડો અપાર. ૨
બોલે એ બોલ અહંકારના, સેવનાથ સુભ સાર;
કહો કો તણા ઘર વીરો, પોતે પતીવ્રતા નાર. ૩
સભાસદો સરવે કહે, વીસ વસા એ વણુ;
પતીવ્રતા પુચી નહી, જુહુ બોલ્યા જાણુ. ૪

છપો.

ગયો મિથ્યા બોલ, તોલ સભામાં ભાગ્યો;
વિપ્ર પડ્યો વિચાર, અંતર ધા ઊંડો લાગ્યો;
ઘણું થયો મન ભંગ, રંગ રસ સરવે ગયો;
મોટો હતો મહેર, તરણથી હલકો થયો;

વચન પાળે યોતા તણુ, કવચન કોઈને કહે નહીં;
 જ્યેભાઈ કહે સૌ જાણુએ, પતીવર્તા પુરી તેહો. ૧
 જિંયા કુળની નાર, પતીવર્તા ધર્મ ધારે;
 જિંયા કુળની નાર, ખાપની લાજ વધારે;
 જિંયા કુળની નાર, અવર પુરૂ ન માણુ;
 જિંયા કુળની નાર, પેહ પરમેશ્વર જાણુ;
 ચાંડો ઘેલો કે આંધળો, આપે આપ્યો જે ધણી;
 હાશ્વર જાણી ચાલશે, તે સતી છે શીરોમણી.

કુંડળીઓ.

સ્ત્રીયા તો સતી સહી, જે સંગ જલતહે માર;
 તો સગપણ સ્વામી તણો, એવી કોક સંસાર;
 એવી કોક સંસાર, ભાર ભરીતો રાખે;
 કશ કયા સર્વણે, સુણી હરી રમ આખે;
 સેવે સદા શ્રી રામને, કરે વ્રત અપાર;
 જ્યેભાઈ કહે સતી સહી, જે સંગ જલતહે નાર. ૨

ઓપાઈ.

અમા ભરેલાં જેનાં મેણુ, અમ્રત જેવાં ખોલે વેણુ;
 અતીસે અધિ વેઠે આપ, તોય નાપે કોઈને આપ. ૧
 એવી નારી મુજ મંદીર જાણુ, હાશ્વર આણુ એ સાચી વાણુ;
 પુણે પુન્ય પરીતાપે સાર, ખૈ ગુણવંતી છે મુજ નાર;
 સત્ય ધર્મ પાળે આચાર, સ્વર્સ નહી મદ મોહ લગાર;
 તેવાં સેવનાથનાં સુણી વચન, ન માન્યું રાખનું મન. ૩
 સભા સનમુખ નીરખ્યું રાય, દેઈ મુખ વચ્ચે હરખી સમાય;

કચી ઠંગાઈ ખીજી પંડીત વદે, રાય ભોજ સાંભળો રૂદે. ૪
 સેવનાથની નારી છે જોડ, દરસનથી અથ નાસે તેડ;
 તે તમોને નહિતું જાણુ, માટે કરચું પંડીતે જાણુ. ૫
 જેવી સતી પુષ્પતી સાર, તેવી તે સેવનાથની નાર;
 દરશન તેનું કરવા કાજ, આજ રાત્રે જવો મહારાજ. ૫
 તવ પુરાણી ઝાંખો થયો, વળતી ખોલ રાયેરે કહ્યો;
 વિપ્ર નારી દેવી સમતુલ, માટે ન હોય એમાં ભુલ. ૬

સોરઠો.

કરો ન કયા આરંભ. ભોજ્ય ભડવાણી વદે;
 ગોપી જન ગુણ હંભ, રાષ્ટ્ર હરી કયા રૂદે.
 કયા સાંભળી કાન, શમજ્યો સુતે સંસારમાં;
 ભજ્યા નહી ભગવાન, તથા આવ્યા એ પ્રાણી વીશ્વમાં; ૨
 નથી રહેતું નીરવાણુ, વેદ વદે અવી વાણીતે,
 સમજ્યો નહી સુજાણુ, ચતુર થે ઘણું સુકીચો; ૩

એપાઈ.

સેવનાથ કયામાં થયા તઈયાર, રાયે રાખ્યો રૂદીચે વીચાર,
 નીરએ ચર્યા જેવી સહી, છે સતી કુ કુડી એહી; ૧
 કોઈ પુરૂષ હોય ભોળીચો સાર, સ્ત્રિ ચરિત કરે તેની નાર;
 પતીવર્તા કહેવાય ખો રંગ, કરે કોઈ ખોજનો સંગ; ૨
 પેઢ તમ વીના ઘડી વરસની થાય, મનમાં જાણુ પીટચો

કયારે જાય;

જાણુ જાય તો મન ગમતુ કરે, આપ જીશી સાથે સમર; ૩

ઘેર આબ્યાથી કરે વાત વીચાર, કંથ ક્યાં આવડી લગા
ડી વાર;
એમ ગરીબ ગાણુ સું દયો કરે, અવર પુર્વ સાથે સમરે ૪
છપો.

એક નમેરા એ નાર, જે ખૈ વીધ કંથને સમન્તવે,
કો અવર પુર્વ કરે આળ, જોગ જુગતી દેખાવે,
કાઠી કરે પર પંચ, એમ સ્યામીને આપે,
મુખે મીડા ખોલ, પુંઠ પાછળ પગ કાપે,
ખાય પીએ ખાંતે ઘણું, મુખે કહે મારે નવ ઘટે;
જશે બાઈ કહે સૈન્ય, જે અવર કરતાં આધી વટે. ૧
ઓપાઈ.

એવાં પ્રાકમ નારી તણાં, આ જુગ વીશે ચાલેછે ઘણાં;
માટે જોતું ચરચા જરૂર, કેવું છે તે નારીનું તુર;
એવો રાએ રાખો વીચાર, એવે માસ એક વીત્યો માર,
નિસા દિન ચરચા જુવે રાય, સતિ તણુ મુખ નવ નિરખાય
સામ દામ ખઉ ભેદજ કરે, તોમ્ અરથ એકે નવ સરે;
અહો રાત મંદિરમાં ફરે, હરિ હરી એમ મુખ ઉચરે ૩
લજ્યા રાખે તું સરજણ હાર, મુજ ગરીબને તુજ આધાર;
એમ નારી નીત્ય સમરણ કરે, મંદીર પાર પગલું ના ધરે
રાય જોજ કરે અનેક ઉપાય, ચીત્રવતી જોવાનો દાય;
તારે વળતી તેહ થયું, જ્યારે પંડીતને વીસરી ગઈ, ૫
સાચી જુડીનો કરવા સંચ, વળી ખોજે રાએ રચો પડપંચ, ૬

એક દીવસનો થયો પ્રભાત, રાચે વીચારૂ રૂદીયા સાથ, ૭
 સેવક એક હતો સુન્નણ, તેને હકીકત કહી નીરવાણ;
 પુરાણ વાંચે છે પંડીત સાર, તેની ચીત્રવતી છે નાર. ૮
 તેની ચર્યા જોવી છે આજ, તમ વિણ નથી થવાનું કાજ;
 માટે ચેતાવુ છું અમુલ, રજે આવે કોઈ વાતે ભુલ. ૯
 નગર બહાર છે કુત્રનો આગ, કાંધી કચેરી તેણી જાગ;
 સભા ભરીને રાજ રહ્યો, શેવક પંડીતને તડવા ગયો. ૧૦
 સદી સદ્યજી સ્વચ્છો દિવજ, અર્ચા જાણું ઉગ્યો ખીજ;
 પોથી પાનાં કરમાં ધરી, સેવનાથ ગયા સભા સંચરી. ૧૧

છપો.

ખટ કર્મ થકી પ્રભ, દ્વિજ ભાલે જે શોભે;
 જાણીએ જે કો ભુપ, રૂપ દેખી મન સોભે;
 વિદ્યા થકી વિર, જે ગાદીપર ચડશે;
 રાય સાચે સંવાદ, કરવા શુભથી અડશે;
 જે સઘળી દયા હોય સહી, અંદ્ર કળા પેરે વટે,
 જ્યેભાઈ તે ભુંદેવ છે, તેને મહુશક કહેવો નવ ઘટે.
 જે હોય જાણ સુન્નણ, તે વિપ્રને જાણે;
 કાગ સ્વરૂપી કાઠ, એ આકોલીયાં વખાણે;
 સાહર કેરૂ નીર, તે છલકી નવ જાય;
 વરસે જ્યારે ધન, તારે તે મહી કસાય;
 શ્રીકૃષ્ણજયે સહ્યો, અણ રૂપિનો માર;
 જ્યેભાઈ કહે સૌ જાણજો. વડાને ન હોય પિકાર. ૨

ચોપાઈ.

પોથી પાનાં લીધાં હાથ, શિવનાથ ચાલ્યા શેવકની સાથ;
 આપી આસન રાય નમીયો પાપ, પ્રદક્ષીણકીધી પુજાય. ૧
 આપ્યાં ગોરને વસ્ત્ર સીરપાવ, નવાં પેરો એમ ખોલ્યા રાય;
 આજ ખાગમાં પધારયા છે રાય, માટે આટલી લો દક્ષણાય. ૨
 વચન સુણી ખોલ્યા રૂખી જન, નવાં વસ્ત્ર પેરયાં તે જન;
 રાયના કલ્યા પ્રમાણે કરયું, જીનું પાત્રણ ધરતીપર ધરયું. ૩
 સોરઠો.

પેટનું કુણુ જાણે પાપ, મીત્રાઈ કરી મારે જદા;
 રીઝયો રૂખી આપ, શેવક છેતરીયો તદા. ૧
 પત્ની કરયો કથા આરંભ, સેવનાથ સ્તુતિ ધરી;
 વસ્ત્ર હરયાં વળી દંભ, શેવક ચાલ્યો સંચરી. ૨
 દોહરો.

શેવક ન્યાંયી સંચર્યો, વસ્ત્ર લેઈને વીર;
 ચાલ્યો ચતુરાઈ દાખવી, ધીર વીર ધરીને ધીર. ૧

ચોપાઈ.

અમીયાસ કારણુ વિદ્યા જોહ, રહી સ્તુતિ કથામાં તેહ;
 વસ્ત્ર લેઈ વિપ્રનાં સાર, રૂધિર સુવરવું છાટયું તે વાર. ૧
 વહી ચીત્રવતીને કર્યો પોકાર, લ્યો વસ્ત્ર ખાઈ આવો ખહાર;
 સતી કહે સાંભળો વીર, કોનાં વસ્ત્ર કહે તે ધીર. ૨
 શેવક કહે સેવનાથ તણાં, માતા લ્યો એ છે આપણાં;
 સતી કહે કોને આપ્યાં એહ, સત વચન કહે સૌ તેહ. ૩
 નથી વસ્ત્ર ખીજાં કો ખાર, પહેરો પોશાગ છે પાસે સાર;

(૧૪)

શેવક કહે જે પહેરી ગયા, તેજ પોસાગલ્યો મુજ મયા, ૪
 વચન સુણી સતી ખાહર નીસરી, જોઈ વચ્ચેને સુધ વીસરી,
 જોતામાં પડી પેટ ફળ, અરે આકારણ હું કરતાર, ૫
 રૂઢીયુ ઉતરાઈ ગયું તે વાર, નરણેથી ચાલે નીરધાર,
 મુજ શવામીનાં વચ્ચે સાર, સરવે સોયણીત ભરયાં આવાર. ૬
 અરે દૈવ ગતી તાહરી, જોતાં જુધી જતપછે માહરી,
 ખંધાં વચ્ચે લાવ્યા છો વોર, મનડે મારે રહે નહીં ધીર ૭

હોહોરો,

પુછવા લાગી પ્રેમદા, સાચું ખોલો છું જાણ,
 કયાં છે કથ માહરો, વહો રખે જુઠી વાણ, ૧
 તારે શેવક તે ખોલીયો, સાંભળ મારી માત, ૨
 જીભડા કપાતી નથી માહરી, વદતાં વિપ્રોત વાત. ૨
 રાય ગયાતા રણ વિશે, સુખ રમવા સીકાર તે કામ;
 કુંધરટ વાત કરતારની, એ ગોર આબ્યાતાં કામ. ૩
 વચન સાંભળી વીરનું, ધણિું ઢળી તે નાર;
 કેમ કાઢતી સીર થકી, પોતે કરતી પોકાર. ૪
 અરે દૈવ હું આભાગણી, નાયનું ન થયું જતન;
 કરમ વીનાનું કયાં એ ગયું, રંકને ઘેર રતન. ૫

સોરઠો.

કરે કલપાંત અપાર, અરે દૈવ હવે શું થશે;
 આજું પુન્ય અવતાર, અખંડ અડવાતણ ગયું;
 માટે માડી હવે શું થાય, પાંખો વીના પહોચ નહીં. ૧

(૧૫)

છપો.

થર થર ધ્રુજે દેહ, મેહ નર્જે હમેટીયો;
 મુખથી નવ બોલાય, પ્રાણ રૂધારય ગયો;
 જાણે પામી વ્રત, ત્રત તે તડકડતાં;
 સેવક પડ્યો વિચાર, નારી નરણે નીરખતાં;
 તણ ઘટીકા તરફી, હઠી કાંઈક સાતા થઈ;
 જ્યેભાઈ કહે વ્રત પાળવા, મરવાને મંદીરમાં જઈ. ૧
 સત રાખવા કાજ, ખળથી ગળ ચંપાણા;
 સત રાખવા કાજ, પાંડવ વન છુપાણા;
 સત રાખવા કાજ, મોરધવજે કરવત લીધું;
 સત રાખવા કાજ, કરણે મરતાં દાન લીધું;
 તેમ સતી સત રાખવા, મર્યા તૈયાર થૈ જોડ્યે;
 જ્યેભાઈ કહે ખુશી પડે, વીચારી જોયુ તેડ્યે. ૨

સોરડો.

જે હી જાવું જંમ લાય, વેળા દોહલી છે વીશ્વને;
 હુંદે નહી કે સાથ, સય વાહાણુ સંસારનું, ૧
 ઠાણિયાં જે ક્રમ, ભોગવ્યા વીના ભવ છુટે નહી;
 માટે વિચારી મર્મ, સતી સમજ મન વિશે. ૨

દોહરો.

જીવ કાઢવો જે વાહાણો નથી, વળી વરવ કે ખાળ;
 મર્તો તો મહા કઠણ છે, સુભ સતી કરે છે વિચાર. ૧

ચોપાઈ.

મર્યા કારણ થૈ તૈયાર, નારે મર્ત આણ્યો વિચાર;

(૧૬)

મુજ સ્વામી છે ચતુરસ્રજાણ, વળી વેદ ભણે વખાણ. ૧
 સરોદો શીવનો ભણ્યાછે સાર, ચરણદાસ કેરો અપાર;
 કપીર કેરો શ્રોદો તેહ, બીજા નેતિપના વિચાર જેહ. ૨
 તેને અત્યુ ઉકલે સાર, જે ત્રણ વરખમાં આબ્યો કાળ;
 બે વરખમાં અત્યુ હોય, સરોદાવાણો નજીકે સૌ સોય. ૩
 ખાર માસ કે છમાં જાણ, ચતુર પુરખે પારખ નીરવાણ;
 તો મુજ સ્વામી કેમ ન કહે વાત, જે મુજ મુસ્તક છે
 લોહની ધાત. ૪
 વળી ચતુર હું તેની નાર, અત્યુ ન ઝાળખું મુજ ભરયાર;
 રખે રાજ્યે કૌતિક કીધ, સતી તણી પરિક્ષા લીધ. ૫

હોહરા.

સતી સમજી મન વિધે, જીવે છે મુજ ભરયાર;
 પણ અત્યુ સાબળું સ્વામીનું, માટે મરણું સાર. ૧
 પણ મુજને મુંઝ જાણ્યો, તો તરત તજસે પ્રાણ;
 આપ મરે એને રાખું, તો હું ચતુરસ્રજાણ. ૨
 પ્રીત પરવારી પેઢ તણી, તેમાં તો ઘણો રોસ;
 પણ લીખીત વાત માટે નહીં, કા કાને દેવો દોસ. ૩
 હંસને સરોવર ઘણું, સરોવરને નહીં કોય;
 એવું જાણી મારા નાથજી, મારે મન રહ્યું છે મોય. ૪
 મુજ સમાણી સખી સાસરે, સુખે સ્વામી સંગ;
 અરેરે માતા માણ્યો નહી, સુખ સ્વામી કામળ અગ. ૫
 સ્વામી મુજને સંભારજે, એકાંત નીવરતે આપ;
 અરેરે દૈવ કીયા ભવમૃ, આ પ્રગટ્યું મારે પાપ. ૬

કામે ખલ્લ હત્યા કરી, કેમ મારેલ ખાળ;
 કેમ ગડ હત્યા કરી, ભરજેખન ખુટ્યો કાળ. ૭
 કેમે પેઠ પરભવ્યો, સતી શીર મડાવી આળ;
 માટે આ અવતારમાં, મુજ સીર પડી મોઝળ. ૮
 પેઠડા વેલા પધારજે, કાપવા માર દુખ;
 પણ પુન્ય માર પુરે નહીં, તો કયાથી ભોગવું સુખ. ૯
 કાં પુન્યમાં જીમ આડી કરો, કાં ચાડી કરી રાય;
 કયાં વરત અધુર મેલીયું, તે લીખીત મિથ્યા કેમ થાય.
 માડી મુનને દોષ લગશે, મેં કલપાંતો મેલ્યો કંથ;
 વત પાળવા કારણે, હું તો ચાલી પુરણ પંથ. ૧૧
 નાથ નીચાસો મને લાગશે, તમ મુસ્તક ઉગ્યું ઝાડ;
 ખક્ષીસ કરજે ગુન્હો માહરો, તમે માની પ્રીતનો પાડ. ૧૨
 એમ આકંઠ કરે ઘણું, ગેતે ગ્રહમોઝાર,
 દયા ઘણીછે દીલ વીશે, દુખ પામશે ભરથાર, ૧૩
 માડી મુજથી નવ થઈ, મારા ક્રોમલ કંથજ તન
 ભાગ્ય વીના શું ભોગવું, રંક ઘેર રતન; ૧૪
 કાગલ કલમ કરમાં ધરી, ખુદી વડે તે નાર,
 પતીવર્તાના પુન્યથી, આગળ ઉકલ્યો અવતાર; ૧૫
 મુજ કેડે મર્તા નહી, હું લેખશ્ય ખીજે અવતાર,
 જીવતો નર ફરી પામશે, તું ને વરીશ ખીજ વાર; ૧૬

શ્લોક

દ્વીજચપાભિચિત્રવતીઃ ॥ સ્રતંગતાસાન્નપકૌતકનઃ ॥

ગંગાતાસાપુંનરર્ષિજન્મમ્ ॥ જીવનરોપુંનરજન્મચપસ્પતી ॥

સોરઠા.

નયણુ ચાલતાં નીર, કાગળ લખ્યો કામળી,
ધરી દહીંચે ધીર, ગરતાં રક્ષા કરી માંટીની, ૧
આવજો ગંગાને ઘાટ, કાસી નગર મારા કંચણ,
જર જોઈસ હું વાટ, પેઢડા વેલા પધારજો; ૨

ચોપાઈ.

એવો પ્રયોગ લખીયો નાર, કાગલ લેઈ ચોડ્યો કમાડ,
સેવક જોતામાં સાર, જીવ્યા કરી મુઠ તે નાર; ૧
અનુચર પ્રજાઓ અપરમ પાર, ઘણી માઠી મેં કરી કીરતાર
પરવરયો પાછો રાજ છે જઈ, અથા ઇતી કહ્યું છે ત્યાંઈ, ૨
સુજીતાં રજ સુધ લુલીયો, અરે દૈવ મહા અન્યા થયો,
સેવનાથ સામા જોડયા હાથ, કામા કરો કર્યો અપરાધ; ૩
વિસમે થયો વિપ્ર તે વાર, અરે રાય આસો ઉચાર,
કવણ અપરાધ કર્યો આદન, સત વચન વદો રાજન; ૪
સાંભળો રાય કહો સાક્ષાત, પેઢેલી તમો કહી પતી વરતાની વાત,
ત્યારે વચન પ્રમાણ ના થઈ, મેં જાણ્યું જે પ્રીક્ષા લેજો ૫

ઢોહરા.

તે કામની જોવા કારણ, એ કીધા અન્યા પાર,
તે તારંણી તમ તણી, પડી પ્રથવી મોઝાર;
સુજીતા સરવડો સંચરયા, ઢોહતા વીપ્ર કુવાર,
મદીરમાં અતક પડી, નિસ્સે તેની નાર; ૩

(૧૯)

વિપરે મન વીચારીજીં, મુજ મર્વાથી પામી મરત,
હવે જીવીને હું સું કરું, પડું દેહ પોતે તરત; ૩
મરવાને એમ મન કર્યું, કરે કલપાંત અપાર,
સતી તણું સુખ ખોઈ રહ્યા, જોરે જીવું તો ધીકાર ૪
પ્રામાણ્ય જમતા રાખીયા કે તરસી રાખી ગાય,
ભર જોખન ગઈ ભામની, એના સુખમાં ઉઠી લાય ૫
સૌરઠા.

અરેરે જગતના તાત, અનેક પરાધ મુજથી થયા,
કેા હું કરજું વાત, દેવ દયા તે જાણી નહી; ૧
પુરું નહી મુજ પુન્ય, કયાંથી મળે એવી કામની,
ન હતી કરીએ નુન્ય, ભુતંગ નહી એવી ભામની; ૨
દોહરા.

વાટ જોજો વળી માહણી, કરજો કાંઈક વાર;
રવરગ મધે આપણ સુખમાં, નિસ્સે મળશું નર નાર. ૧
મહાદુઃખે મળવા ગયો, ગઈ સુરતિ જ્યાં કમાડ;
દીઠો કાગળ દ્રષ્ટીએ, વાંચ્યો તેણી વાર. ૨
હાસીનગર કંઈ આવજો, ગગા કાંઠે સાર;
આજ્ઞાણ કુળમાં અવતરી, વસીસ ખાજી વાર. ૩
મુજ તપમાં ભંગ પડ્યો, માટે મરણ સાર;
પણ પુન્યછે તમ પરીયાતણુ, તે પામીસ તુજ ભરથાર. ૪
વિવેક પત્ર વાંચનાં, આવી ધીરજ અતી મન;
મરતાં લખ્યું સતી માનુની, માટે સત છે વચન. ૫
ઓપાઈ.

(૨૦)

સ્ત્રીને અગ્ની ડાગ કર્યો, દ્રવ ઘણું કેડે વાવર્યો;
વસ્ત્ર આલુષણ મંદીર સાર, કર્માર્પણ કર્યું તે વાર. ૧
રાયે લક્ષ્મી રૂપધ્યા સાર, ધરમાદા કર્યા તે વાર;
રાજ પંડિતને પુછે આપ, કેવા પ્રકારે આ છુટું પાપ.૨
જે કહો તે મુસ્તક ધર, જપ તપ સાધન યગ્ન કર;
પંડીત વહે વેદની વાણ, કરો પુન્ય પાત્ર અતુરસુખાણ. ૩
આદ અનાદી શાસ્ત્ર કહે રાય, વાંચે પુન્ય તો પાપ પળાય.૫

શ્લોક.

સદપાત્રદાનાશ્ચભવેધનાદયો ॥ ધનપ્રભાવાશ્ચકરોતિપૂણ્યં ॥
પૂણ્યપ્રભાવાસુલોકમામી ॥ પુનર્વિનાદયપૂનરેવભોગી ॥ ૧ ॥
અદત્તદાનાશ્ચભવેદ્રરિદ્ધી ॥ દરિદ્રિમાવાશ્ચકરોતિપાપં ॥
પાપપ્રભાવાન્નરકંત્રયાંતિ ॥ પૂનર્દરિદ્રીયુગ્મરેવપાપિ ॥ ૨ ॥
છંપો.

પુન્યે ન પીડે પાપ, આપ પણ રાજ રહેયે;
પુન્યે ન પીડે ગ્રહ, જગત સહ દાતા કહેયે;
પુન્યે રીપુ ક્ષય થાય, પુન્યે પ્રીત્રય વસ આવે;
પુન્યે સ્વરગનું સુખ, પુન્યે વધમાન પાવે;
પુન્યે પરજ પામે સહી, છુટે દોશ સહ પુન્યથી;
પુન્યે સમું સુખ પ્રાણીને, જ્યેભાઈ બીજું એકે નથી.૧
ઓપાઈ.

આટે રાય કરો જો પુન્ય, ન રહે એકે વાતે પુન્ય;

પુન્ય થકી આ પાતીક જશે, દોષ રહીત તે દેહી થસે. ૧
 વચન વિવેકી વાડવનાં હણી, ધરમે ચડ્યો ધારાનો ધણી;
 કહક સદાવ્રત કારણે, રૂઝ વજર રાખ્યા ખારણે. ૨
 કુપ વાપીકને સરોવર સાર, ઉદ્દોગ રાષે આદર્યો તે ઠાર;
 વળી તે દેખા તે વાર, તેડયા સેવનાય તેણે ઠાર. ૩
 પ્રદક્ષીણા પ્રીતે બોજરાય, રાંડીત કેરે લાગ્યો પાપ;
 તન્ને સોક તમો રૂપિરાય, રીઝે પરણાવું રાજ કન્યાપ. ૪
 ચીંત્યા તન્ને ચીતથી ધીસ, આપું ગ્રામ અમો એકવીસ;
 કહો તો કોક વિપ્ર કુમાર, પ્રિતે પરણાવું સકુળની નાર. ૫

દોહરો.

પડિત દયા પ્રિતે ધરો, અનુકુળ થાઓ આ દન;
 આપું રાજ આ ધારાનું, જે જમો જુગતે મુજ અન. ૧
 પુત્રી પરણાવું પેટની, રોથ તન્ને રૂપિ રાય;
 કહો વિસેસ તે હું કર, જે પરશન જીવ તુજ થાય. ૨
 દ્વીજ કહે સુહૃદ ધારા ધણી, પ્રોહું નહીં તુજ પાપ;
 પુન્ય અમો પરવારીયું, એમ વિચારો આપ. ૩
 રાજ પ્રજાપાળ છે, તે જીવે ન્યાય અન્યાય;
 સાસ્ત્ર સાખ પુરે સદા, નિરુચે દોષ ન થાય. ૪
 બોગવડું પુન્ય આપડું, જે અન સાથે જસ;
 નિરણું કરતાં નરપને, કસો ન કરીએ હાસ. ૫

બોપાઈ.

ઓહુ પુન્ય અમાર આપ, તેમાં નહીં તમાને પાપ;
 ન ધરસો કુપ તમો સાર, નહીં પરજુ હું ખીજી નાર. ૧

ભાગ્ય મારૂં ક્યાંથી ભજે, સ્ત્રી એવી ફરી કેમ મળે;
 રાજ કહે સાંભળો ધ્વજી રામ, કરજેડીને લાયક પાપ. ૨
 દોસ નિવારણ કરે માહરે, હું સેવક રૂપિ તાહરે;
 પ્રીત ધરીને પાવન કરે, વિપ્ર તનીઆ રૂડી જોઈ વરે. ૩
 કામી જીવ્ય અમો કાધ, સતી તણી પરીક્ષા લાધ;
 નવ વિચારૂં અમો આપ, પ્રગટયુ મારૂં તેથી પાપ. ૪
 જેના પુને વરસે મેહ, તેવી સતીએ તજીઓ દેહ;
 જો તે દોસ જીહુ જાહરે, આહાર નીંદા અમો કર તાહરે;
 છપો.

સમજીને મન સોમ, દોસમાં તે પણ જાણે;
 જ્યાં સુધી શીર પાપ, આપ મોહિજ ના માણે;
 ચીવટ ઘણી ચીતમાંહી, જેસવું કાંઈ ન જાણે;
 દેખે નજરે દોસ, કામ કાજ ન સુઝે;
 સતવાદીને સો ઘટે, અજ્ઞાનીને કાંઈએ નથી;
 જેભાઈ કહે સોધી જીવો, શાસ્ત્ર વચન શું કહીએ કથી. ૧
 સોરડો.

જોજ કહે હો પ્રહ્મનાથ, જીડતા તે જાહે ધરે;
 માની મારી વાત, કન્યા કુળવંતી વરે; ૧
 વાડવ ખાલ્યો વાણ, નહીં વરૂં નિસ્કમે કરી;
 ઇશ્વર ફેરી આણ, વરૂં જો બીજી વિનિતાને. ૨
 દોહરો.

એવું કહીને ઉઠીઓ, એ ન રહ્યા ઘડી એક વાર;
 કોટી પ્રહ્મહત્યા કર, જો વરૂં બીજી નાર. ૧

(૨૩)

નિર્મળ એન એ નારી તણા, ન હતી એકે નુન્ય;
ભાગ્ય મારું ભુસાઈ ગયું, પરવાર નિપુન્ય.
તેવું કહી તે વહી ગયો, ન રહ્યો નગ્રમાં ભેદ;
સતવાદીને સુખ નહીં, રહ્યો ભોજ મન રોઈ. ૩
ચતુર રાયે ચીંતા ધરી, સતી તણું સીર પાપ;
ઉપાય એકે નવ ઉકલે, અતી વિચારે આપ. ૪
ચોપાઈ.

કાસીએ કર્યો દ્વીજે પરવેસ. તજ્યો તેણે માળવ દેસ,
સઘળતેણે ભોગવ્યું છે સુખ, છોડતાં સહેર લાગ્યું છે દુખ; ૧

શ્લોક.

કાંતાવિયોગઃસ્વજનાપમાનોરણસ્પશવંકુનૃપસ્યસેવા ॥
દરિદ્રભાવોવિષમાસસ્નાયવિનામગ્નિનૈર્તૈવદહંતિકાયા॥૧॥

ચોપાઈ.

શ્રી વિઓગ સ્વજન અપમાન, કુન પેસવા દરિદ્ર તાન,
યુધેશે સવિ સમ સભાય, વિના અગ્નિ દહંતી કાય, ૧
તેમ તે સેવનાથ શ્રીતીઓ નાર, કાસી જવાનો કર્યો વિચાર,
તમે ભોજ દુખમાં રહ્યો, પંડીત પોતે પરદેસે ગયો, ૨
તજ ભોજ ધારા તે ધીર, ત્યાં સુધી નહીં અનેક નીર,
પછી પ્રગણું બીજું જોઈ, આહાર જળપાન કરેછે સોઈ ૩
જ્યાં સરોવર આવે ત્યાં નાય, પ્રીતે કરે પાડ પુન્ય,
સુધાથી મોહ દુખીઓ જન, નથી પાચતો કોઈ પાસે અન, ૪

કોઈક ભોજન કરાવે તે જમે, નહીતો ભુખે વનમાં જમે,
 રાખે વાસો તો તે રહે, રાતે ઉઠી વાટે વહે; ૫
 પાંચ ચાર હીવસે પામે આહાર, કોઈ વખતે દિવસે દશ ચાર
 એમ કેક પરકારે કપી કરે, પુરાણ દુખે પંચે પળે; ૬
 ભુલી ગયો ભજન પ્રીર્જમ, સંભારે છે નીજ જે કરમ,
 ચતુર પંડીત માહ દુખીયો યયો, સંધ્યા સાધન ભુલી ગયો, ૭
 ચીંત્યાથી ચતુરાઈ જાય, રૂડો હોય જો પંડીત રાય,
 ચતુર પંડીતને ચીંત્યા પાર, કયારે મળસે સદુજની નાર; ૮
 જો નારી નહી મળે નીર્વાણ, તો તે નીસ્યે તજશે પ્રાણ,
 સંકલ્પ વીકલ્પ મન ખહુ કરે, કવણ ઉપાયે કામનો મળે; ૯
 વ્રહ વસ મન ચીંતા થઈ, સુધ ખુધ સર્વ સિવનાથનો એ,
 ભુલ્યો રહેતે જતાં વાટ, ચડ્યો ઉજડ વાટે ઉમાટ, ૧૦

છપો,

ચિંત્યા થકી ચતુર, હીલડા, પણ ભુલેછે,
 ચિંત્યા થકી ચતુર, વચન વાંકાં ખોલેછે,
 ચિંત્યા થકી ચતુર, કુખ દરીઆમાં ડોલે,
 ચિંત્યા થકી ચતુર. થાય તરણાને તોલે,
 ચિંત્યા થકી ચતુર, તે ભુલેછે કુળ કાળને,
 જ્યેભાઈ જો ચિંત્યા વડે, રાય તજે છે રાજને, ૧

સોરઠા.

હપન્થો ઉર ઉમાટ, ભુલ્યો જાન તે જામણે,
 વહ્યો વનની વાટ, ચતુર ચિંત્યા થકી ચૂકીયો; ૧

દોહરા.

વટયા દીવસ વાટે જતાં, મનમાં માહ ઉચાટ,
 ભુલ્યો ભાન રસ્તા તણુ, પહો વનની વાટ; ૧
 ભારે ભયાનક વન છે, વાઘ વરૂં અપાર,
 એર ખાખરા ઘોરડી, ખાવળ ખોલીય આડ; ૨
 કંથેર કાંટા ઘણા, ગોખરૂં આડ ગંભીર,
 જાંબુ કરી છલુ કડ થકી, ધરીન સકે ધીર; ૪
 ભાખર હુંગર પહાડ ઘણા, અજગર નાંખે કાળ,
 ગનચર ગગનચર જોઈને; કાપર પ્રગટે કાળ; ૪
 તેવા મધે ભુલ્યો પડ્યો, ન મળુ અનેક નીર,
 પ્રાણ રૂધાર થતે થયો, સુકાઈ ગયું છે શરીર; ૫
 મુખકર માણું પંડીતનું, જાણે જીવનો કાળ,
 તેવા મધે એક રાક્ષસી, આવી છે તે કાર; ૬
 કેસ જોતાં શીલિળીઆ, વદન વીકાસ ભયંકાર,
 ખૌં ખૌં કરતી ઉતરી, સેવનાથ પાસે સાર; ૭
 કારણ જોતાં કોતરાં, નાસીકા ગંભીર સુકાય,
 દંત કાષ શરીખડા, જોતાંમાં જીવ જાપ; ૮
 જીભ્યાં જોતાં ખીહામણી, આવી એ મુખથી આહાર,
 કર જાણે મોભ કાષ્ટના, ચરણ જાણે પ્રક્ષ તાડ, ૯
 ભાળીએ દ્રષ્ટિ એ ભામની, સેવનાથ પ્રગટ્યો સ્વાસ,
 અરેરે અખળા મળી નહી, આ નિસ્સે કરસે નાસ; ૧૦

છપો.

ખૌ દેખણ કીરતાર, જે કો ઉપર રહે,
 કાં જીખ કે કુખ, વરસ્યામાં મધ તુટે,

ભરયામાં ભરાય, દેવાદાર વાધે દેવું,
 કોઈ કને પુત્ર સાત, કોને વાંઝીયા જેવું,
 ભાગ્યભાલીને ભુત રજો, અભાગીયાનો પુત્ર મરે,
 જ્યેભાઈ થર તે નીકળે, તેમાં કરતા તે સું કરે; ૧
 જો આપેલ હોય દાન, માન જગમાં પામે છે,
 જોછું કરું છે તપ, રાજ રીય પામે છે,
 જોછું કરું હોય વ્રત, અખંડ એવાતણ રહેયું,
 કરું તીરથજ કોઈ, રૂપ અનોપમ પામે છે,
 પાપ કરું જે પ્રાણીયે, નીચ વરણ થૈ માહ દુખ સહ,
 કર્યાં કર્મ તે ભોગવે, વાડવ જ્યો ભાઈ વેદ કહે,

ચોપાઈ.

પોહેએ અવનાર કરું હોય જોહ, ખીજે ભવ પામેછે તેહ,
 તેનો કરી જોવો વિચાર, સરવે સરખો સરજણહાર. ૧
 કોઈક હસ્તિ અમે ચડે, કોઈકને ન જોડો મળે;
 કોઈક અત સાકર જમે, કો હાવાવંત ઘેર ઘેર ભમે. ૨
 કોને આબુષણ અપાર, કોને નહિ વસ્ત્ર વહેવાર;
 કોકને નારી પંદર પળે, કોઈકને ના એકે મળે. ૩
 કોઈકનું સોભે ધરસુત્ર, કોને નહીં પુત્રી કે પુત્ર;
 કોઈક વાંચે વેદ પુરાણ, કોને ન વડે વસ્ત્રાં વાણ. ૪
 કોઈકનું નવ ખંડે નામ, કોઈને જણ્યો ન જાણે ગામ;
 કોઈક લાખોનું લેણું ગણે, કોએક અક્ષર ના લણે, ૫
 કો સતી સ્વામી માયે થાય, એવાતણ અખંડ ભોગવાય;
 કોનારી ભરજેખન જોહ, વિધવાપણું પામે છે તેહ. ૬

કો કામની ન રાખે કાઈ, કો ભોગ ભોગવે છે શોઈ;
 કાઈક ન મળે નોકરી, કઈક બાંધે વચને બાકરી. ૭
 જોણે જેવું કર્યું છે ધરમ, તે તેવું બંધાણું કરમ;
 પુર પુન્ય હોસે જે તણું, એ ઊંમર સુખ ભોગવે છે ધણું.
 વરત અધુર મેલ્યું જે જન, ભરજેબનમાં મરે છે તન;
 જોણે જાત્રા કરી અનુપ, તે નર પામ્યા રૂડ રૂપ. ૮
 જેને કાંઈ છે પુન્યદાન, તે પામ્યા લક્ષ્મી સંતાન;
 પ્રમ ભોજન યગ્ન અપાર, તેનો ઉત્તમ કુળ અવતાર. ૧૦
 દોહરા.

જોણે જે સંક્રિત કર્યું, તેવું પામ્યા તેહ;
 કો તે કરતાં સું કરે, શાસ્ત્ર સામે એહ. ૧
 તેમ જતે કુળ પામીએ, સુભ સેવનાય દિજ;
 વાવેણુ તે ઉગીયું, એ ભવ આગલ્યે બીજ. ૨
 એક દુખ એ રાક્ષસી મળી, સુખ ગયું બીજી સાર;
 ત્રીજી દુખ જે ભુખ છે, ચોથું ચતુરાં ગઈ નાર. ૩
 પાંચમું દુખ પાણી નહી, તેથી તે પડીએ પાય;
 સરણે આવ્યો સખી તાહરે, હું આલસુ છું હા માય. ૪

શ્લોક.

આયુઃકર્મચવિત્તત્ત્વિદ્યાનિધનમેવચ્ચઃ

પંચૈતાનિહિસૃજ્યંતેગર્જસ્થસ્યૈવદૈહિનઃ

॥૧॥

ઓપાઈ.

આયુસ્ય કરમ દ્રવ વિદ્યાય, અત્યુ આદી એ પંચ કહેવાય;

પડતાં ખીંદુ લખ્યું પ્રીત્રમ, વ્રધ હાણુ લાભ કે ક્રમ. ૧
 વધે ન ઘટે તેમાંથી એક, વસો વિસ વાસે રાખી ટેક; ૧
 તેમ વિસવાથ પંડિત ધરે, કરી કલપંત તેને કરગરે. ૨
 દોહરા.

અસ્તુતિ એની ન સાંભળી, તતક્ષણ શ્રદ્ધો હાથ;
 આકાશ મારગે ઉતપતી, વાડવ લેઈને સાથ. ૧
 ગઈ દુર ઘણુ ગોરડી, વન વિસે તે વાર;
 ગીરી એક ગંભીર છે, ઉતારયો એ ઠાર. ૨
 અતી ઉતંગ એક વડ છે, સુભ સોભંતો સાર;
 લાવી ત્યાં તે વિપ્રને, પ્રોઢો પોતાનો ફવાર. ૩
 પ્રાણે કરવા પંડીતને, ઉકાળું તેજ અપાર;
 કહેવા લાગી કામની, તણુ તુજને આ વાર. ૪
 સમરય તારા ઇષ્ટને, જ્યેષ્ઠ કરે ભજન;
 કરે વાર કે તાહરી, પળમાં થશે પતન. ૫
 વિપ્ર તો વિસમ થયો, કરે કવણુ ઉપાય;
 ક્યા નહીં એના દિવ વિસે, માટે મુજને ખાય. ૬
 દ્વીજ પુજ્યો ધરણી પડ્યો, કામા કરો મુજ વાંક;
 આવ્યો એ સરણુ તમ તણે, પંડીત પામર રાંક. ૭
 માતા મને ગરવા તણી, લેસ ન ખીક લગાર;
 ઝોરતો માતા એક છે, જીવે વાટય જે નાર. ૮
 મુજને જો તમા મારશો, અહીંયાં આણી વાર;
 અવતાર તો એજે જસે, સતી તણો સંસાર. ૯
 પેહેલાવતારે પ્રેમદા, અત્યુ પામી મુજ માટ;

અને ખીજા અવતારમાં, ઘટસે જોખન ધાટ. ૧૦

સોરઠો.

સેવનાથ કહે સજી માત, સતી હતી મારે સુંદરી;
તેણે તે કાંધી આપઘાત, કકતક ભોજ્ય રાચે કર્યુ. ૧
લખીયો તેણે લેખ, કાશીનગરમાં કંતજ;
માટે નહિ મીન મેખ, જન્મ ખીજે મારો જાણજો. ૨
પરણીસ્ય હુજને પ્રેમ, જરૂર આવજો જીવને;
હોસે શરવ હેમ ખેમ, વર નહીં ખીજા વરને. ૩

દોહરો.

કહ્યું છે કાશીએ આવજો, એ લેશે ખીજે અવતાર;
ખાલ્લજુ કુળમાં અવતર, વચસ ખીજા વાર. ૧
માટે જીવતા મેલ્ય માવડી, પતીવરતાને પુન્ય;
ભેડો થાય ભામગી તણો, એ ન રહે એકે નુન્ય. ૨
મુજને જો તમે માર્યો, આહાર કરસો આ વાર;
સતી સ્વામી કો કરે નહીં, એનો એજે જસે અવતાર. ૩
સેવનાથ સેવ્યા કારણે, પોતે અત્યુ પામી નાર;
અને અવતાર ખીજા તણો, સદ્ગ થવા સંસાર. ૪
જરૂર મને જીવ્યા તણી, હુંસ નહીં લગાર;
પણ પતીવરતા પરણે નહીં, નિરમે નવો ભરથાર. ૫

ચોપાઈ.

ચિનતા વાટ જોતી હસે સાર, એને મુવે થયાં વર્ષ અગીયાર;
કામની તે સું પરણવા કોડ, જુગતે જુગતી છે એ જોડ. ૧
એ નારોને નીરજું જાહેર, પુરા કોડ પહોંચે તાહેર;

માટે મેલ્ય કેડો માહરો, પાડ પુરો માન્દીસ તાહરો. ૨
 સુણતામા તે બોલી નાર, મુઠ આણ્ય તુજ મન વિચાર;
 છતી નારી હું પાસે છું, અવર નારી ધણેજે તું. ૩
 પ્રીતે કર પાણીચહણ માહર, નહિંતો નિસ્સે મ્રત્યુ તાહર;
 હણ્ણુ તુજને મારે હાથ, કરં બક્ષ એ તેલની સાથ. ૪
 વિપ્ર મુજને વરય તું સાર, સુખ આપીશ સ્વરગનું સાર;
 ભાગ્ય તાહર ક્યાંયી ભજે, માનુની મુજ સરખી ક્યાં મજે.
 તેથી તારા પોયસે કેડાડ, જુગતા જુગતી મળી છે જોડ;
 કાટી કામની એકઠી કરે, મુજ સરખી એહરા ન મજે. ૬

શ્લોક.

આચર:કુલમાख्यानिदेशमाख्यातिजाषणम् ॥

સંભ્રમ:સ્નેહમાख्यातिર્યપુરાख्याતિર્મોજનનમ્ ॥૧॥

ટિપ્પા.—કુળમાં વખાણ આચાર વડે થાય છે દેશ
 વિષે વિકાત મેઠી વાણીથી થાય છે સ્નેહ અને હૃત
 વધવાનું મુજ મોહ છે દેહને પુષ્ટ કરવા ભાત ભાનનું
 ભોજન છે.

મોપાધ.

તમ તોરાક્ષસી અનુપ, ચીઝી જોઈ રૂપિનું રૂપ,
 હપાય અનેક કરીને વરં, નહિતો આમણુ ભક્ષ કરં ૧
 મોહ પામીછું તુજ જોઈને મુખ, આપીશ ઈદ્રાસનનું સુખ,
 પરજુ મને તો પ્રગટ પ્રન્યરહે નહિ રણવાની ગુન્ય; ૨
 ભોજન કરો જોનો ભાવ તુને, આણી આપતાં એ નહિવાર મુજને

અહાર અન આપડે નહિ કોઈ, મનુષ્ય અંક મન મોઈ; ૩
 નીકર નીરાસ કરો મુજને, બાવે ભક્ષ કરું તુજને,
 આઘો સંકટ નીસ્યે જાણ, છુટ્યો જ્યારે છુટે પ્રાણ, ૪
 નહિતો મુજસુ જોડે સ્નેહ, કરું અરપણ કામની કે દેહ,
 પ્રાણ થકી પ્યારો જાણુસું, સેજ્યે સંસાર સુખ માણુસું, ૫

દોહરા.

વરય કાં વિપ્ર ઉતાવળો, કાંતો કરુંછું ભક્ષ,
 ખેમાં ગમે તે તુજને, પંડીત કર પરતક્ષ, ૧
 દોજ કહિ ધીકાર તુને, નારી દીસે નીરલજ,
 પર પુષેને પતી કરે, તેવી સી તારે ગરજ ૨
 કોક પુર્ષને કર ગ્રહી, માણવાનુ જે મન,
 કોક દીવસ તે કામની, પાપે થશે પતન; ૩
 અરેરે અં અભ્યણી, કાઢે કુડ વચન,
 હું અપરાધ અંકજી, તમો તેરા રાક્ષસ જન; ૪
 પંડીત તારો પુત્ર છે, તુ તે તેની માતા,
 વરું નહિ વનીતાતને, વીચારી ખોલો વાત; ૫
 તમો વરો વીવેકીતે, રાક્ષસ્ય રૂડો રાય,
 અમો અલ્પ આયુસનાં. મનુષ જાણો માય; ૬
 મત લોકના અમો માનવી, નહિ આયુસનો નીમ; ૭
 તમો તે દાનવ દૈત્ય, અત ઊમર હેમ ખેમ; ૮

સોરઠો.

અધી આળ પંપાળ, મહેલી દે તુ માવડી,

અંગે ચડે નહિ આજ, કરો કામ વીચારને; ૧
 પર હરી પોતાનો કંથ, ભોગવે બીજા ભરથારને.
 નાસ્ત્ર્યે નહિને પંથ, પાપે પડેછે પ્રેમજા; ૨
 ચોપાઈ.

શીક્ષા છે શાસ્ત્રની જેહ, કામની આગળ કીધી તેહ;
 તોય વારી તે ન રહિ, ભક્ષ કરવા તે તત્પર થઈ. ૩

શ્લોક

નાસ્તિકામસમોઽધિનાસ્તિમોહસમારિપુઃ ॥

નાસ્તિક્ક્રોધસમોઽવિહર્નાસ્તિક્કાનાત્પરસુખમ્ ॥૧॥

ટીકા.—કામ જેવો બીજો રોગ નથી, ક્રોધ જેવું
 દેહીને બીજું બાળતું નથી, જ્ઞાન જેવું બીજું શરીરનું
 સુખ આપનાર નથી, માટે છે રાક્ષણી પત્રીચી પસ્તાવો.
 થસે માટે મને જવા દે તો પણ માનતી નથી તે ઉપ
 ૨ એક જાખવો ખતાવે છે.

ચોપાઈ.

વળી વિપ્ર કરો વિચાર, એક દ્રષ્ટાંત કહ્યું એ વાર;
 સાંભળ હો રાક્ષસી માત, કહ્યું એક સ્ત્રિની વાત. ૧
 વુજ જેમી હતી તે નાર, તેહ તણો કહ્યું વિસ્તાર;
 તેના હાલ થયા છે જેહ, તારા તવા થાસે તેહ. ૨
 ઉકલુ છે ત્યા તેહ અપાર, સાંભળવાને રહી છે નાર;
 કહે વાત વેગે તું, હવડાં નહિં તો હજી છું હું. ૩
 સેવનાથ કક સુદયી, વાત કહ્યું વુજને વિસ્તરી;

નૌતમ નમ્ર ઉત્તર પંચ, નૌતમ નરપત સુખ મેંત. ૪
 નારી તેનું નિરમળ નામ, સીલવંતો તે છે સુખ ધામ;
 પેટ નહીં પુત્રી કે તન, ઈશ્વર ઉપર એનું મન. ૫
 પુન્યદાન કરે અપાર, તેથી ઝુઝ્યા જીગદાધાર;
 માત્ર અધીક એકાદશી કરે, રવીવારનું વ્રત આદરે. ૬
 જગત જગ કરે ખોતેલ, અભીયાગત ઉપર બહુ નેહ;
 કથા સાંભળે છે નરનાર, વ્રત અનોપમ પંડીત પર પ્યાર. ૭
 તે નારીનું દુખજ ગચ્છુ, વાંઝીયા મેણુ તે ભાગીયું;
 રહ્યો મ્મલ તે પુન્ય પરીતાપ, પ્રગટી પુત્રી એક તે આપ. ૮
 વધાઈ વિપ્રે રાયને કરી, આપી મહારો પસલીઓ બરી;
 ખાણજી ભાટ ચારણ કવી જોડે, માજ આપી મો ભાગી તેહ. ૯

શ્લોક.

સત્યેનધાર્યતેૃથ્વસિત્યેનનપતરાવિ ॥

સત્યેનયાંતિવાયુશ્ચસર્વસત્યેપ્રતિષિતમ્ ॥૧॥

ટીકા—સતના આધારે પ્રથ્વી રહેછે સતના આધારે સૂ-
 ર્ય ચંદ્ર રહેછે સતના આધારે વાયુ વાયછે વ્રજા પણ પર-
 પે છે સતના આધારે સરવે ધારયુ કામ મીઠી થાય તેમ
 તે નૌતમ રાજ છે તેણે અને તેનીજ સ્ત્રીએ સતના
 સુકતાં ટેક રાખીને વ્રત દાન પુન્ય ઈત્યાદી ખરા દલથી કે-
 રચું તેથી પરમેશ્વર પરમન થયા.

દોહરા.

પુત્રી પરસવ થયા યકી, હર્ષ ધણો રાણી રાય;

ભોજન આમને લાવતુ, રીઝી જમાડ્યુ રાય.	૧
મહેણુ મટ્યુ વાંઝતુ, માનતી પામી માન;	
વીચાર કર્યો નર નારીયે, દેઘયે કન્યાદાન.	૨
કુંવરી યૈ વર્ષ સાતની, સોભા કોટીક કામ;	
જાણુ દેવ દેવગના, પાડ્યું પ્રેમવતી નામ.	૩
રૂપે રંભા સરીખડી, કુંમ કુંમ વરાણી કાપ;	
નીરખે નારી નેહથી, મુનીને મુરછા થાય.	૪
રાયે જાણ્યું પુત્રી તણા, પુર મનના કોડ.	
વર જોવો વિવેકથી, જીગતે જીગતી જોડ.	૫
છપો.	

જેનો પીતા સુજાણ, જોડ તે સરખી જોવે;
 રોઝે જોથી રાગ, કામ કોટી મન મોવે;
 પામે પુત્રી સુખ, દુખ દેખી દુર જાવે;
 નર નારીને નેહ, કલેહ કો દીન થાવે;
 પીતા હુંસી જે પુત્રીનો, વ્રધ ખાળ વિવા ન કરે;
 જ્યેભાઈ જોવે જોડતો, ઠીક ઠામે પુત્રી ઠરે.

સોરઠો.

અતી મન હ્રમાંગ, કરવા વીવા તે કુંવરીનો,
 સોભીતો સુખ રંગ, રાય જોયો તે રાજવી.

શ્લોક.

સુકુલયોજત્કન્યાકન્યાદાનાંચમહત્ફલં ॥
 યજ્ઞાનાંસતકોટાંશ્ચતસ્યફલંશ્ચલભ્યતે ॥૧॥

ટીકા.—કન્યા આપવી તે સારું કુળ જોઈને કુળ
વાન અને વિદ્વાન પુરુષને આપવી, અને ઘરડો પુરુષ કે
છેક બાળક જેવી કળેકું થાય તેવાને કે શોક્ય હોય તે
વે ઠેકાણે દ્રવ્ય લેઈને કે બીજી મતલબથી પણ કન્યા
આપવી નહીં, અને તેમ કરે તો માત પીતા નરકે પડે
છે, કન્યાદાનનું કુળ કેવું છે કે સૌ જાણ કરે તની ખરો
ખર એક કન્યાદાન દેવાનું પુન્ય છે.

ચોપાઈ.

તેવું જાણીને તે રાય, કુળવાન જોઈ આપી કન્યાય,
ધન્ય ધન્ય જન્મ જે જન, આપ્યું આપે કન્યાદાન. ૧

દોહરા.

કોટી દાન બીજાં કરે, પણ નહીં કન્યાદાન તુલ્ય;
દેવર્ગ તણું સુખ સહેજમાં, પામે પ્રાણી માહ મુલ્ય. ૧
સફળ જન્મ તેણે ધર્યો, કીધું કન્યાનું પુન્ય,
સુખ પામસે તે સ્વર્ગમાં, ન રહે કસીયે જુન્ય. ૨

ચોપાઈ.

યુત્રી થકી તે રૂપ અપાર, રાયે જોશે રાજ્ય કુમાર |
અગીયાર વરશે વીવા કીધ, અસ્વ ગજરથ દાસી દીધ; ૧
આપ્યાં વસ્ત્ર આભુષણ સાર, વળાવી સાસરે રાજ્યકુમાર
નર નારીની સરખી જોડ, પડોડ્યા ખેડુના મનના કોડ. ૨
વર કહી વનીતાને વાણ્ય, તું તો નારી મારો પ્રાણ્ય;
જે માગે માનુની તમો, આપુ મુક્તક સુધી અમો. ૩
કોડે કોટ પરતીગતા મુને, તુજ છતાં વર નહીં કુને;

હજી નહીં તુને કો દિસ, પડે યુનો જો તારે સીમ. ૪
જેવું દિવસમાં ઘણું તુજ મુખ, ઉપજે તારે અમોને સુખ;
વચન કદી લોપું નહીં હું, શામા સાચુ માનજે તુ. ૫

દોહરા.

નારી કહે જો નાવજી, આ દેહે કહું છું આપ;
તમ વિના સંસારમાં, પુરૂષ મારે બાઈ ખાપ. ૧
એમ અન્યો અન્ય પ્રીતી કરી, એક એકથી આપ;
સાંભળજે તું રાક્ષસી, પછી પ્રગટયુ પાપ. ૨
નારી નિય જીવી ઘણી, સમજણ સુખ નહીં સુધ;
પતળી ન્તય એક પલકમાં, જેની પાનીએ જીવ, ૩
રાજાને અંતે રાજાને, પ્રીત પર્વપરપાર;
એક દિવસ શું નિષ્પત્યું, કહું તેના વિસ્તાર. ૪

છંપો.

ન રાજા નારી વિસ્વાસ, માતા પુત્રી હોય જોડે;
ન રાજા નારી વિસ્વાસ, સાચુ વહ હોએ કોડે;
ન રાજા નારી વિસ્વાસ, જોઈ દેરાણી જોડાણી;
ન રાજા નારી વિસ્વાસ, હોય માસીને બાણી;
વિસ્વાસ નહીં નારી તણા, જો નણદને બોબઈ હસે;
કહે કવી જો જીર જો, ગંગી ખેનો સાચે જીરસે. ૧

સોરઠો.

જોજો જીવતી દેવ, કારણ વિના તે કૌમગી;
પરહરે પતી રૂપે દેવ, નારી નિસ્ત્રે કરે અવર ધણી. ૧

શ્લોક

નદીનાંચનસ્ત્રીનાંચત્રંગિણંશસ્ત્રપાણિનાં ॥

વિસ્વાસોનૈવકર્તવ્યઃસ્ત્રીષુરાજકુલેષુચ ॥૧॥

ટીકા.—નદી નખવાણું જનપર સૌંગડાવાણુ પશુ હ
થીયાર પાંચીને ઉભેલો પુરુષ અને સ્ત્રી ને ૨ જ એ છ
જણથી બીહીતાં રહેવું; આ રાજકુમારને તેની સ્ત્રી પ્રેમવ
તી મીઠું મીઠું બોલી વસ કરવો પણ અગળ જીવો શું
થાય છે.

ઓપાદ.

તે આમમાં એક હતો શાહુકાર, તેહ તણો કહુ વિસ્તાર;
લક્ષ્મીમાં તેનું નામ, વસ્ય તેને વરતે સૌ ગામ. ૧
પુત્ર પાંચ પ્રાક્રમી ઘણા, લક્ષ્મી લહેર નહિ કેા મણા;
જ્ઞાત્રીમાળી છે નાત, જીગ વિસે જાણીતી જાત. ૨
કરે પરમારથનું કામ, કિરતી કવી કરે ગામ ગામ;
સુંદર શેઠ નામ તે સાર, નામ તેવો ગુણ અપાર. ૩
પુરવ જન્મનું તેનું પુન્ય, નહીં કરીએ વાતે નુન્ય;
વડો પુત્ર વેલસી નામ, લોભ ઘણો કરે નિય કામ. ૪
નથી તેને લોભનો ખ્યોમ, વણ નિસરણી મઢે જઈ મોભ;
બોડાદોર તણુ જે ધન, તે ખાવાનું તેને મન. ૫
દાનત હરામી થયો જ્યાહરે, નાહી લક્ષ્મી તે તાહરે;
લજ્જાથી જીરમ ચડ્યો, લોભરૂપી અરણ્યમાં પડ્યો. ૬

(૩૮)

છપો.

ચાહે ધણેરો લોભ, ખ્યોભ ધરમ ન ધારે;
ચાહે ધણેરો લોભ, પુલ ખીતાને મારે;
ચાહે ધણેરો લોભ, પાળ તે પુન્યની તોડે;
ચાહે ધણેરો લોભ, શાણો નીજ સત ઝોડે;
લોભ થડી લજ્યા ઘટે, ઘટે આયુસ્ય એહનું;
જ્યેભાઈ અતી લોભ કરે, કોઈ સચ નહિ તેહનું. ૧

દોહરા.

લોભ તો સડકો કરે, પણ અણુઘટતો નવી કોપ;
કરે કપટ જો લોભમાં, કટય કટય કરે સહ કોપ. ૧
ચરમાદાનું ધન્ય તે, ખાતાં થયો ખાખ;
વાટ ઉઠી વેપારમાં, રહી મોળવા રાખ. ૨
સાહુ કરધુ સામદુ, વેલસીએ તે દિસ;
ખોટય આવી ખાળા તણી, ઝુંપે ખોપા ચાળીશ. ૩
વળી વિમો કર્યો વાણુનો, સેહેજ્યે ગયા શીતર;
વસાણુ અન સહ વેચીયુ, અન રહ્યુ નહી શેર. ૪
લસમી હતી એક લસ વસુ, ખોઈ ખોટો સરવ;
દશ હજાર દેવા થયા, ગળી ગયો સહ ગરવ. ૫
વસ્ત્ર આણુપણુ વેચીને, આપ્યા સહસ્ત્ર સાત,
વળી વિધન થણુ થયું, અતી થયો ઉતપાત. ૬
છે દેવું ત્રણુ સહસ્ત્રનું તેથી કુરે તેહ;
લેણાવાળા લેવા સાર, કાગળ લખે કઈ એહ. ૭
ધરને સહવે ધભરાવિયો, દાનત દેખી બધ;

લોભ કર્યો અધરમનો, તેથી પડીયું કષ્ટ. ૯
 તેવું સાંભળી વેલસી, જઈને પડીયો કુપ;
 જીવ ગયો એક પલકમાં, રોળાઈ ગયું રૂપ. ૯
 ત્યાર પછી દન ત્રણે તે, લાગી ભોવનમા લાય;
 લાખ હતા તાં રાખ રહી, જોજ્યો જુગત જુરુાય. ૧૦
 ઓપાઈ.

જેષ્ઠ પુત્ર મુવો જાહેરે, પછી પરણે થયું તાહરે;
 વાંસે વિર હતા જે ચાર, શેઠ શેઠાણી માણસ ખાર. ૧
 આંધુ રાણીયું એક વાર, કુટુંબ સરવેનો થયો સંહાર;
 પાંચ વકરોને પુત્ર તરણ, અષ્ટજણ એ પામ્યા ગરણ.
 જીવતો પુત્ર એક છે એહ, નર નારીનો વરધ છે દેહ;
 એક પુત્રી વડા પુત્ર તણી, એ વરણી ખાળી ધગી. ૩
 એક પુત્ર વરણ અદાર, જમવા નહીં કોને અન આહાર;
 કોથળે ફરવા માંડ્યું નેટ, ભરવા માત પીતાનું પેટ. ૪
 સક્ષપતી તે ત્રણવત થયો, એક દોકડો ગાંઠે નવ રહ્યો;
 સગા વાલાનાં લીધા દામ, કરવા માંડ્યું કોથળાનું કામ. ૫

શ્લોક.

અન્યાયોપાર્જિતંદ્વંદશવર્ષાણિતિષ્ઠાતિ ॥

પ્રાપ્તેએકાદશૈવર્ષેસમુલ્લંચવિનશ્યતિ ॥૧॥

ટીકા.—અન્યા એટલે અધરમથી ધન મેળવ્યું હો
 ૫ તે દસ વરષ સુધી રહે છે અને અગીઆરમે વરષે પો

તાનું આગલ્યું ધન હોય તે પણ લેઈને જાય છે તેમ
સુંદરશાનું ધન અપરમથી ગયું.

ઓપાઈ.

ગયા પછી પસ્તાવો કરે, તેણે અરથ એકે ન સરે;
છતે દ્રવે બીખારી નામ, મુંવા પુઠે શું આવે કામ. ૧
છપો.

ન ખરચ્યું ધન હાય, સાથ તેણે નહીં જવે;
ખાધું નહીં ધન ખાંત્ય, કણે તે કામ શું આવે;
પોતે ન કિંકું પુન્ય, તેના ધનને ધીકારે;
કરચું ન પરમારથ કામ, તે કુમ તરસે આરે;
ખરચ્યું નહિં ખાધું નહી, હરી નામમાં કાંઈ ન થયું;
જ્યેભાઈ જોતાં જીવનને, સુંદરશાનું ધન સઠ ગયું, ૧
દોહરા.

એક દિવસ વાણીઆ, ગઝો કાથળા કાજ;
જવા દિધો દરખાસમાં, રીઝી રૂડો રાજ. ૧
રાણી બેઠી છે ખારીએ, પ્રેમવતી જે નામ;
દિડો વણીક કુટડો, તતક્ષણ પ્રગટ્યો કામ. ૨
મોકલી દાસી મોહિલથી, વણીકને આંહી લાવ્ય;
ઓપથી લેવી છે એહની, વેગે વેલી આવ્ય. ૩
વાત કરતાં તે વિનતા, હેઠી ઉતરી સાર;
કહેવા લાગી વણીકને, તુજ્ય ભાગ્ય તણો નહીં પાર. ૪
રાણી તેડે છે રીઝમાં, નિસ્સે કરશે ન્યાલ;
માટે તેડવા મોકલ્યું, વેગે પ્રગટ્યું વાહાલ. ૫

સાથે ચાલો માહરી, રાણી પાસે રંચ;
 પાછા ઉતારે પલકમાં, ઉની ના આવે અંચ. ૬
 વણીક વનિતાને કહે, શું લેવું છે ખાલ;
 આવતાં એ રાજ્ય મોહિલમાં, તારણી નહીં મુજ તોલ. ૭
 વિનતા અમો વાણીયા, રધપત સઉથા રાંક;
 ખીકણુ ઘણા ખહુ પેરથી, એના આડે આંક. ૮
 જોતુ હોય જે તાહરે, એ આપું આ આવાર;
 શું જીવે છે સુંદરી, એ તું કર ઉમાર. ૯
 કામગી કહે કાપર મયો, ભળ્યુ નહીં તુજ ભાલ;
 હુંડ પીટયા હુંસીવાર મદ, નિર્યે કરાવીસ નાહાલ. ૧૦
 એ પાછ.

હા ના કરતાં હડ કરી, તેડી ચાલી તેને સુંદરી;
 લાવી રાણી છે જપાંહ, ઉતરી દાશી હેડી ન્યાંહ, ૧
 પુછવા લાગી પ્રેમવતી વાણ, સમુ ખોલો શેઠ સુન્નણ;
 શી વસ્તુ તુજ પાસે સાર, એ મુજ આગળ કહો આ વાર. ૨
 મારે તે ખોલ્યો વાણીઓ, પ્રેમદા તણો પડદો જાણીયો;
 તમ અરયનુ નથી તે માત, શી પુછો છો મુજને વાત ૩
 હજાદી લવેંગ તમાકુ જેહ, મરચાં લુણુ ખારો તેહ;
 નારાછડી નાડાંને ઉત, ખીજી ઓપથી છે જીત. ૪
 મેણીઆં મોતીની સેર, લીલા ચાંલા અખરખીઆ પેર;
 તેમાં તુજ અરયનું કોઈ, માતા દ્યોજે મન હોંસ હોય. ૫
 દોહોરા.

વિનિતાને વોરવું નથી, જોયો વણીક સુન્નણ;

કામાતુર થઈ કામગી, વાગ્યુ મોહનું બાણ. ૧
 મનમાં વિચારે માનુગી, કરવા એનો સંગ;
 ચેહ થકી થઈ વ્યાકુળી, ઉઠ્યો અગ્ની અંગ. ૨
 જીવે વસ્તુ વળી વળી, નથી લેવાની કાંઈ;
 મુરખ કહી શકતી નથી, વિચાર કરે મન માંહી.

શ્લોક.

સામાર્થ્યાપાત્તુર્ચિર્દક્ષા સામાર્થ્યાપાતિવ્રતા ॥

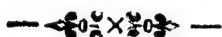
સામાર્થ્યાપતિપ્રીતા સામાર્થ્યાસત્યવાદિની ॥૧॥

ટીકા.—જે પતીત્ર સારી તે, નીતી ધરમથી ચાલતો હોય, તે અતુર બાણવી, અને સ્વામી ઉપર ઘણી પ્રીતી હોય, અને પતીનું વચન પાલન કરતી હોય તે આવધ પ્રતીવ્રતા બાણવી, અને સત્ય બોલનારો સ્ત્રી છે તે કોઈ દિવસ જીહ્વા બોલેજ નહીં, તેવી સ્ત્રીને તજવી નહી, તેમ મુઠે મીઠા બોલી હોય, અને પેટમાં કપટ રાખતી હોય તેવી સ્ત્રીને રાખવીજ નહી તેથી વાંઠા રેહેવું સારૂ તેમ આ પ્રેમવતી રાખવા જોવી નથી.

દોહરા.

કહેવા લાગી કોણે, હેડો હુંચોળા ખાટ;
 નરનારી આપણ નેહથી, સુખે રમીએ ચોપાટ. ૧
 સેહેજ ઉપર આવો મુખે, ભય ન ધરશો સોય;
 ત્યાવજે નીત્ય આ સમે, કેનાર નથી કોઈ. ૨

આપીશ સુખ અતી ઘણું, રાજ કરતાં રિધ;
 ભરો તમે બંડારમાં, નિત્ય લઈ નવ નિધ. ૩
 કરોડપતી કર તુને, ભળીયું તાર ભાગ્ય;
 રમે રાણીથી રમ, લેસ ન મળત લાગ. ૪
 હાકી કાઢુ જેતથી, દરીદ્ર તાર દુર;
 ભોગવો રાણી બાવથી, સામદ થઈ થઈને સુર. ૫
 ઈંદ્રાસનનુ સુખ એ, આપું તુને આવાર;
 અરૂં પડે એ શું જીવે, ચડો સેહેજપર સાર. ૬
 આવો આજસ મોડીને, કંઈ પોણાચાકુ કોડ;
 ખાઓ પીઓ ખુબી કરો, જીગતે મારી જોડ. ૭

ચોપાઈ.

મારે વણીકે જોડયા હાથ, પોહ્યો તે શામાની સાથ;
 એ પોહ્યા અઘટતી વાત, એવું વચન ના વહીએ માત. ૧
 તમે રાણી રાયજી તણી, સોઈએ અકલ સહથી ઘણી;
 તત્તો કરો છો વેવલી વાત, વિવેક દોસ વિચારો માત. ૨
 રાજ છે તે પીતા સહી, રહ્યત ઘટા બેડી એહી;
 માટે હુંતો સુત તાહરો, મરૂં કેડો તું માત માહરો. ૩
 અરે રાણી તુ મુરખી જોય, આવી વાણ વહે ન કોય;
 રાજકુંવરનુ જોને સુખ, ન જીવે ખીજનુ મુખ;
 મા અમે પામર નહીં ભરવા પેટ, રાજભોગ ભસેરો વેટ;
 કેસર કુમ કુમ સોએ રાય, તો મુજમાં શું નિરજ્યું માય.

શ્લોક

રાતપાત્રિગુરોઃપત્નીમીત્રપત્નીતથૈવચ ॥

પત્નીમાતાસ્વમાતાચપંચૈતામાતરઃસ્મૃતા ॥૧॥

ટીકા—રાત્રની સ્ત્રી ગુરુ એટલે ગૌર પોતાનો કે જે વિદ્યા ભણાવે તે અથવા જેને ગુરુ કરશે હોય તે અથવા જ ગત ગુરુ પ્રાપ્તિ ગુરુએ કોઈ પણ પ્રાપ્તિની સ્ત્રી પોતાના ભ્રાત્ર્યની સ્ત્રી અને પોતાની સ્ત્રીની માને પોતાની માએ શાસ્ત્ર પ્રમાણે પંચે માતા છે, માટે હે રાણી તમે તો એ વણીકની માતા છે માટે હું વણીક પણ તમારો પુત્ર છું, તેથી મને જવા દો એવું કહીને ઉઠી ચાલ્યો.

ચોપાઈ.

જાવા લાગ્યો ઉઠી જાહેરે, કામની કર સાહચો તાહેરે;
અરે પીટયા તું મુરખ હોય, તું જેવો નવ દિઠો કોય ૧
લક્ષ્મી આવી ચાલ્યો કરે, તો કુણુ મુખ ધોવા સચરે;
દ્રવ દેહ ભાગીશ તુજ ભુખ, સરવે વાતે થાશે સુખ. ૨
હુંસે આવ્ય પલગપર તું, નહાલ કરી નાંખીસ હું;
ચીઝી મુજશું રમોને રંગ, નરનારી મેળવિએ અંગ. ૩
તેથી હાહડું ટાહાડું થાય, કુખ બેઠ જણાનાં જાય;
મુજ સરિખી નારી એહ, ભાગ્ય વિના ભોગવે કુણુ તેહ. ૪
કરય સંજોગ કોડ મુજ સાથ, હાર હાયાનો આપું તુજ હાથ;
જો નકાર કરો આ દિસ, હાથર આણ્ય એ છેડું સીસ. ૫

સોરઠો.

ખાળ્ય અબજાની ખુધ, રાજ્ય રાણી માંહી રાંકથી;
સમજી નહીં કાંઈ સુધ, પુરી મતી જેની પાનીએ. ૧
તજી રઢીયાજો રાય, વણિકથી વિહવળ થઈ;
કામાતુર કામની થાય, નિસ્યે ભોગવે તે નિયને. ૨

દોહરો.

નિય જાત નારી ઘણી, તજી રઢીયાજો રાય;
કાયરની કોટે પડી, પ્રેમદા માંધે પાય. ૧
ભોગવ્ય મુજને ભાવથી, કહું કરગરી સાર;
સમજી જાને સાનમાં, નહિ તેા જીટયો કાળ. ૨
પાડીશ સોર પાંસરો, જાણુએ જે તે રાય;
તે વેળાને તે ઘડી, તારા તે કટકાય. ૩
માટે ઉઠ તું મુરખા, લે લાખેણી લાણ;
સ્વરગ તણુ સુખ સેહેજમાં, નહીંતો જાસો પ્રાણ. ૪
વણીક વઢે વળી માનની, મુરખી મોટી તું;
હણ્ય મને ઘ્રં હવડાં; ભામની ન ભોગવું છું. ૫
મારે મુજને માનની, કટકે કટકા થાય;
પણ પાપીણી તુજને, ખેસસે મુજ હત્યાય. ૬
વણીક કહે વળી જાણસે, રોસ કરીને રાય,
તું તે માને મુરખી, તારા તે કટકાય. ૭
કામની કહે છે કાળ તે, આવી ચડીદા શીશ;
ધરણા પુરય તું આ સમે, નહીંતો છેદુ શીશ. ૮
પુરખાતન નથી પુરખમાં, વણીક વિંદલા દુહા;

માટે મેલો માવડી, જાસે માપને મુલ, ૯
 માત પીતા વ્રધ માહરાં, તેતા પામસે મરણ;
 માટે મેલો જીવતા, હું આઁથો તાહરી સરણ, ૧૦
 વળી પુત્રી બે વરધની, ખંધવ કેરી નેટ;
 માતા મુજને મુવા પછી, કહે કુણુ બરશે પેટ. ૧૧
 કરજોડી તે કરગરે, વણીક તારો પુત્ર;
 ભોગવો ભાવે લુપને, સાચો અક્ષર સુત. ૧૨
 તુ તો બેન છું માહરી, હું તે તારો વિર;
 સ્વામી રાય સોહામણો, ધરમ ધુરંધર ધીર. ૧૩

ચોપાઈ.

વળીતા વળતી મુકી લાજ, કહે કંત કરાવું રાજ;
 સ્વામી તું હજ્યાનો હાર, પ્રતિગના કરું અપાર. ૧
 તુજ માવીતરની ભાગુ લુખ, સ્વરગ તણું તે આપું સુખ;
 આવિ હાથ જો પાછ જશે, પુરો પસ્તાવો તુજને થશે. ૨
 રંડા હસે કો રાંકજ તણી, કરશે તે શું પ્રીતિ ધણી;
 ન હોય તેમાં જણી કે જુધ, સોભે નહીં સુભ વસ્ત્ર મુધ. ૩
 રાખીશ તુજને હું હેમ બેમ, બનવો લેખ તે બનશે તેમ;
 કદી રાય મારે આ કામ, તો પણ થસે તમાર નામ. ૪
 કહેવત છે લોકોનું ધીર, મરીએ પણ માણીએ અમીર;
 તુજ ઉપર મોહ્યું મુજ મન, એથી આઁથ સેજે આ દન. ૫

દોહરો.

વણીક કહે તું શું કહે, આ તલે નહીં તેલ;
 ભોગવું નહીં તુજ બામની, મિથ્યા લવરી મેલ. ૧

તારણી તુજ સાથ તે, કર કરમ કુડ આપ;
 રઉ રઉ નરકે નિરમે પડ, સત બ્રહ્મ હત્યા છે પાપ. ૨
 એવું કહીને ઉઠીયો, વણિક તેણે દિસ;
 કટય કટયરે પાપણી, રૂઠ્યો તુજને ધર. ૩
 પ્રેમવતિએ બાણુ પરવરયો, ડાપણુ કરસે દિસ;
 કટાર ભિષો તે કામની, રૂદે આણી બહુ રીસ. ૪
 પકડયો વણીક પલકમાં, અબજાએ તે આપ;
 કટાર મારયો કાળજે, નારી ન ગણ્યું પાપ. ૫
 કટાર મારયો કામની, પાડી વણીકે ચીસ;
 તેવે તે કંથ કારમો, આંચો એણે દીસ. ૬

ચોપાઇ.

મારયો વણીકને તે ઠાર, એવે આંચો રાજકુમાર;
 રાણી વણીક તણી જે રાડ, સર્વે સાંભળી તેણે ઠાર. ૧
 ચડયો રીસ ભરેલો રાય, નાર્ખિ વણીક ન દુખ સહેવાપ;
 થયો કૃતાંત સરીખો કાળ, પગની મુસ્તક લાગી આળ. ૨
 કુણે હણ્યો વણીકનો બાળ, આપ્ય ઉત્તર હું તતકાળ;
 બોલ્ય સાચું આણે દીસ, નહિંતો હવડાં છેદું સીધ. ૩
 નાર્ખિ રાય દીગમુઠ થૈ, થરીર તણી તે સુધ ન રહી;
 ધુજતી ધુજતી બોલી બોલ, મારવા લાગ્યો માર અતોલ. ૪
 ધભરાતી તે રાણી વદે, સાંભળો સ્વામી ઠહું તે રૂદે;
 મારી આગના નહિં ધરી, આંચો વણીક મેડીએ ચડી. ૫
 શિખ શાસ્ત્રની કરતાં વાત, પીટયે પકડ્યો મારો હાથ;
 હું પતીવર્તા છું નાર, માડુ વ્રત બાગ્યું આ ઠાર. ૬

(૪૮)

તેથી ચડી મુજને રીસ, મારા હાથે હણ્યો આ લીધ;
મારે પણ મરણું છે સહી, વ્રત લંગ થયું છે તહી. ૭
પ્રાણ કાડો નાખવો સાર, વ્રત ચુકે તેને ધીકાર;
મારથા એને ને મરણું અમો, તેનો રે સના ધર્સો તમો. ૮
અચ્છી ચરીત તણી જે રીત, કરવા માંડી રાણીએ વિપ્રીત;
એવાં અનેક ઢોંગજ કરી, રૂઢવ કરવા લાગી સુંદરી. ૯

છપો.

કામની ચરીત કોડ, સુણજી સજ્જન સુજાણ;
ચાલે કુચાલ મન મોડ, સતી યે ચાલે નીર્વાણ;
એતે ચરીત કોઈ, સમ ખાઈ સાચી થાવે;
જુઠી પડે નહિં જોઈ, પ્રાણ પોતાનો જાવે;
સહજે સહાચી થયા સાર, રાડ કરી રાપણું અડે;
આપે જીવ આપનો પણ, જ્યેભાઈ જુઠી તે ના પડે. ૧

દોહરા.

સાચી થાવા કારણે, પોતે કાઢે પ્રાણ;
કોડ ઉપાચે કામની, જુઠી ન પડે જાણ. ૧
કાંતો કારણ હજું કરે, કાંતો માંદો થાય;
અનેક ઢુંગ એવા કરે, કાંતો જીવધી જાય. ૨
કાંતો મારે પુત્રને, કાં કરે સ્વામીની ઘાત;
સામ દામ બેઢે કરે, કાં હણે સસરો કે તાત. ૩
પ્રેમવતીનો પ્રપંચ તે, સમજ્યો રાજકુમાર;
જેણિકા લેઈ ચર્મની, ઠરસો કામનીને પ્રહાર. ૪

રાત્રે મન વીચારીયું, ન હણવી એ નાર; ૫
 અવર પુરૂષની આંચમાં, તેને તજવી સાર.
 નાક છેદન નારી કરી, મૃતક મુંડન સાર; ૬
 શામ વદન ખરવાહન કરી, કાઢી નથ્રી ખાર.
 પુરો પસ્તાવો તે પ્રેમદા, કરે વિધ વિધ વિચાર; ૭
 અરે કણ્ઠિ મેં કરી, એજે ખોયો અવતાર.
 રાજ રીધ સુખ સહેજમાં, જાઈ ખેડી આ દીશ; ૮
 નીંદા કરી લોક હાથ કરે, વળી હત્યા વણીકની શીશ.
 મહેણું દેશે માત તાતને, મામાને મુસાળ; ૯
 સુખ ખોયું સંસારનું, આવી પોત્રો કાળ.
 તપ જપ કાંઈ નવ કર્યાં, સ્વામી શેવા અનુપ; ૧૦
 પસ્તાવો પુરણ કરી, પછો પડી તે કુપ.
 જો જીવું સંસારમાં, ફટય ફટય કરે સૌ લોક; ૧૧
 કુણ્ઠી ઘણી કામની, પ્રગટ્યો પુરણ શોક.

સોરઠો.

વિપ્ર કહે સુણ્ય વાત, એવી ગત થશે આપણી;
 માટે મહેલો દેં, માત, પસ્તાસો પછી પાપણી. ૧

ચોપાઈ

વધો વિપ્ર સાચ્છની રીત, પરપુરૂષથી કરવી પ્રીત;
 જેથો રીઝે જીગ કરતાર, સંકળ થાય વળી સંસાર. ૧
 કાણુ સુખમાં અતી કુખ કામની, માઠી ગતીએ જતસો
 માનની;

પ્રેમહિત કર્યો ઉચાર, તેમ કરે તો તરે ભવ પાર. ૨
 સુણતાં વચન શામા તે હીસ, રૂઢે આણી અદકી રીસ;
 વદન વિકાશી પોતા તણુ, મુખ થકી ખોલે છે ઘણુ ૩
 કરી કોષ ઘણુ તે સાથ, સેવનાથનો સાલો હાથ;
 દંત ભયંકર જીહ્વા જોઈ, રૂપી ઘણું રૂઢીયામાં રોગ. ૪
 નાખવા લાગી કડા મોઝાર, વળી વિગ્રે કર્યો ઉચાર;
 મુજને મા મારીને શું કરો, વનિતા વર રૂઢો જોઈ વરો.

દોહરો.

સેવનાથ કહો સુહૃદ્ય સુંદરી, સમજી જાને સુધ;
 માઠી ગતી જાસો માનુની, પ્રગટી પાપની જીવ. ૧

શ્લોક.

ननिर्मिकेनापिनदृष्टपूर्वानश्रुयतेहेममयीकुरंगी ॥
 तथापितृष्णारघुनरनस्यविनाशकालेविपरीतबुद्धि ॥१॥

ટીકા—અજ્ઞાને સોનાનો મરઘ કર્યોજ નહતો તે।
 પણ નજરે પણ કોઈ દીવશ જોયો નહોતો તેમ વેદ કે શા
 સ્ત્ર કોઈમાં લખેલું પણ નહોતું તોપણ રામચંદ્રને વિ
 ચાર આવ્યો નહી ને તે મરઘના પાછળ દોડ્યા. માટે
 હેણું થયું તેમ હે રાક્ષસી તાર પણ નખણું થવાનું કે
 આવી જીવી કરી છે.

શ્લોક.

तादृशाज्ञायतेबुद्धिर्व्यवसायोपितादृशः ॥

સહાયારુતાદશાણ્વયાદશીભવિતવ્યતા ॥૧॥

ઐપાઘ.

જેના નશીબમાં મળવું જોઈ, તેથી જુદી પામેછે તેહ;
 નખજી નશીબ રાક્ષસી નાર, તેથી તેવો તેં કરવો વિચાર. ૧
 વાડવ કહે વેળલાને વાણ, એતી જી તું ચતુર હજાણ;
 વેદ વચન માનો માહર, નહીં તો મ્રત્યુ આગ્યું તાહર. ૨
 મુજને મારતાં મરણો તમે, ઈશ્વર આણુ જે કહુછું અમા;
 વિનાશ કાજે વિપ્રોત જુદી હોય, માતા મન વિચારી જીય. ૩
 વાડવ તણું વચન ન ધર, એ ભક્ષ કરવાનું કરયું;
 વિવેક વચન વારી નવ રહી, લઈ કદામાં નાખે તેહી. ૪

દોહરા.

એવો ઉતપાત અતી ઘણો, સેવનાથને સાર;
 ચીત્રવતીએ જે પ્રાણુ તજ્યો, કહુ તેનો વિસ્તાર. ૧
 પતીવ્રતા તુલ્ય પુન્ય નથી, નાશીને નિરવાણ;
 સરગ પામે જે સેહેજમાં, એતજે ચતુર હજાણ. ૨
 પતીવરત જે પાળશે, રાજી હોશે રામ;
 કુર્તી કપો કરે ઘણી, ધારો જીગમાં નામ. ૩
 જમ કીંકર પીડા નહીં, જહી પુત્ર કળત્ર વિજેગ;
 સુખ પામે વળી સ્વર્ગનું, ભોગવે રૂડો ભોગ. ૪
 ચિત્રવતીએ પાળીયુ, પતીવરત અતી પાર;
 તેના પુન્યથી તે પ્રેમદા, ઉકલ્યો પાળે અવતાર. ૫

શ્લોક.

વરનંરાઝ્યંનકુરાઝ્યરાઝ્યંવરંનમિત્રંનકુમિત્રમિત્રમ્ ॥
વરંનશિષ્યોનકુશિષ્યશિષ્યોચરંનદારાનકુદારદારા ॥૧॥

દોહરા.

રાય અંધ્રમી પ્રભ પીડીત, મીત્ર કપટી સાર;
શીશ મજુધીવાળો નથી, નહીં પતીવ્રતા નાર. ૧
ઉપાય હોય એ તજ્યા તણો, તો તો તજ્યાં તેહ;
નહીં તો નિશ્ચે એ ચારથી, અલપ પ્રીતી કરે એહપ
ચોપાઈ.

સેવનાથની નારી જેહ, કાશીમાં જનમી છે તેહ;
દતવિત નામે પ્રાક્ષણ સાર, લીધો તેને ધેર અવતાર. ૧
માહ રૂપ અનુપમ સરૂપ, જાણે કન્યા ભારે ભુપ;
રવી ઠાણુ વાધે છે જેમ. અહો નિસા વધે છે એમ, ૨
માત પીતાને હરખ અપાર, કુંવરી તુલ્ય જોવો કુમાર;
કરવા વિવા કુંવરી તણો, માત પિતાને પ્રેમ ઘણો. ૩
પુત્રી કહે સુણો હો માપ, સ્વાની સતીથી કેમ ખીન્ને થાય;
અમો પ્રતીવ્રતા છું નાર, એને સ્વામી એક સંસાર. ૪
ધારા નગ્રીમાં રહે છે એહ, તે માટે મેં તજ્યો છે દેહ;
નામ ઠામને એ એધાણ, માત પીતાને કહ્યાં છે જાણ. ૫
એ વરસન્ની જોલી બાળી એહ, તે શું જાણે સાહસ, વેહ;
માત પીતા પુછે ફરી ફરી, તવ તેણે વાણી આચરી. ૬

આજ થકી એકવીસમે દન, કાસી રાજને પ્રગટે તન;
 પીતા એતાવો રાયને સાર, આપશે વધાઈ તે અપાર. ૭
 ઉઠો સીંચ કરો આ વાર, મળશે કુંવારકા તે સાર;
 પુષ્પ હશે તેની પાસ, તો પોહિએ તમારી આસ. ૮
 કહ્યા પ્રમાણે વિપ્રે કર્યું, રાયે વધાઈથી દ્રવ્યે ધર ભર્યું;
 સતી જાણી વિપ્ર કન્યાય, કાસીરાયને હરખ ન માય. ૯
 દતવિતને દીન હરખે જાય, તેમ તેમ કન્યા મોટી થાય;
 ચરસ અગીઆર વેગે વહી જાય, દતવિતને ઘણી ચોંતા થાય.
 પુત્રીનો જાય કન્યા કાળ, સે નાવ્યો વિપ્રનો આળ;
 ધારા નાચ સુધી સોધીચો, મેઠા મળ્યો પણ મેઠા ન થયો. ૧૧
 દતવિતને મન ઉચાટ, જોવે છે શેવનાથની વાટ;
 મિલવતી કહે ચોંતા જશે, વિસ વસા નીશ્યે આવશે. ૧૨
 ગાહંદ ગતી ગોર્વીંદ અપાર, વિપ્ર રહ્યો છે વન મોજર;
 નથી છોડતી તેને નેટ, ભક્ષ કરી જાણે ભર પેટ. ૧૩

દોહરા.

કર શ્રદ્ધી કહે વિપ્રને, હું સમર તારો દેવ;
 તે વાહાર કરે જો તાહરો, કરી હોય કોઈની શેવ. ૧
 મારે વિપ્રે વિચારીયું, નહીં છોડે આ નાર;
 માટે ઈષ્ટ આરાધવો, વેગે કરે જો વાર. ૨

ચોપાઈ.

મારે શેવનાથે સમરચો જન્મ, જે ગાયત્રી કરો મન્ત્ર;
 સમરતામાં કાંધી સાર, થયો કઠોડો વોમ મોજર. ૧
 ધૂળ ધરા અપરમપાર, પડ્યો કાટ ભોમી મોજર;

(૫૪)

તેલ અગ્નિને કડા જેહ, ગયું પાતાળે સરવે તેહ. ૨

શ્લોક.

નીત્રોદકસંમંદાનંનથિર્દાદશીસમાન ॥

ગાયત્ર્યા:પરોમંત્રોનમાતુ:પરદૈવતમ્ ॥૧॥

ટીકા—અત્ર દાન ને પાણીનું દાન જેવું બીજી કાં
ઈ પુન નથી અને પાણી પાવાનું તેથી પણ વિશેષ છે ખા
રશ જેવી પુન્ય કરવાને બીજી તિથી નથી અને ગાયત્રી
મંત્ર જેવો બીજો તાતકાળ કામ કરે તેવો અને સર્વે
દેવતાની નિવારીને સ્વર્ગનું સુખ આપે એવો બીજો મંત્ર
નથી અને પોતાની માતા તુલ્યબુદ્ધિથી દહવત નથી હવે
આ ગાયત્રી મંત્રનું આવાહન સેવનાયે કર્યું જુવો તે
કેવું ફળ આપે છે.

ઓપાઠ.

ગાયત્રી મંત્ર સમર્થો જાહેરે, અંધકાર થયો તાહરે;
દિગ્મુંડ થઈને નારી રહી, પેઢી કડા પાતાળે ગઈ. ૧
નિરખી એલ અદ્ભુત અપાર, અઢ્યો રાક્ષસીને કાળ;
અહ્યા પ્રાણશુ તેં કહિતક કિધ, પરીક્ષા પુરણ મારી લીધ.૨
એવું કહીને ભક્ષવા કાળ, આવાને માંડયા માહરાજ;
તેવે શિખર એક પાહાડ તણું, તુટ્યું તેવે બાજ ધણુ.૩
મા વાગ્યું તે નારીના શીસ, પડી ધરામાં તેણે દીસ;
કરી ધણે વિપન્ની વાર, રોળાઈ ગઈ રાક્ષસી નાર. ૪
મા થયું અળગુ દુખ જાહેરે, સેવનાથને સુઝ્યું તાહરે;

અરે જીવ હું મુરખ અજ્ઞાણ, ભુલ્યા ગયો નિજ ઇષ્ટ નીરવાણ;
 થઈ બુદ્ધી પ્રદુષીત તેહ, મઢ્યો જાંચા કુંગર પર એહ;
 એક દિશાએ નવ દિહુ વન, ઉતર્યો હેઠો તેણું દંન. ૬
 પસુ રસ્તો તેવે મળ્યો, આગળ ચાલતાં રસ્તો જડ્યો;
 ચાલ્યો વિપ્ર વાટોવાટ, જઈ પોહોંચ્યો ગંગાને ઘાટ. ૭
 ઝૂણથી કીધું ગંગ સ્નાન, પાઠ કરી પિંધું જળ પાન;
 પછી પોતે કર્યો વિચાર, કેમ મળસે કામળી આ વાર. ૮
 કાસી નગ્રમાં પ્લાલણુ ધણી, મુગતીપુરીની શી કહું મણી;
 એના સીમાડામાં જે મરે, તેતો નિશ્ચયે સ્વર્ગે સંમરે. ૯
 દોહરો.

વિપ્ર વિચાર કરે ધણો, કેમ મળસે હવે નાર;
 કામ ઠેકાણુ તેહનું, શી રીતે ગળસે ભાળ. ૧
 મોપાઈ.

નથી ખતાવ્યું માત પીતાનું નામ, એકલું ખતાવ્યું છે ગામ;
 માટે કરે કવણ ઉપાય, જે નિજ નારી ભેડો ધાય. ૧
 એને મુખે વરસથયાં અગીયાર, અગીયાર વરસની હસે તે નાર;
 પણ લક્ષ ધરછે દ્વિજનાં સાર, અગીઆર વરસની કન્યા હજાર
 આતિ વિચારમાં વિપ્ર પડ્યો, નારી ગળવાનો ભેદ ન જડ્યો
 કોને પુછે તુંછે મુજ નાર, કુને કહે તું સાલુ સાર. ૩
 કુને કહે તું સસરો સહી, કુને કહે સાજો છે અહી;
 ચીંતા કરતાં રજની ગઈ, પ્રાત સમ્રે એક સુધી પાઈ. ૪
 મન તણો તણ ઉમાટ, ગયો વિપ્ર ગંગાને ઘાટ;
 જિહોઈક ખરવા ન.રો જ્યાંહ, જીવતી જીથ મળે એ ત્યાંહ. ૫

કરી અસ્નાન પુજા પાઠ, પોતે ખેડો પનઘટ ઘાટ;
 પ્રંદ આવેછે વતીતા તણુ, નિરખી વાડવ હરખ્યો ધણુ. ૬
 ઇક આવે છે અસ્નાન કાજ, પછી પુજવા શ્રી શીવરાજ;
 કાશી વિશ્વનાથ છે જોહ, આપે ભગતી મુકતી એહ. ૭
 કઈક નારી પાસે છે પાઠ, આવે સંધ્યા કરવા માટ;
 કઈક પુજારો વિધ વિધ પેર, પુજવા ગંગા કેરી સેર. ૮
 કઈક આવેછે જળ કારણુ, ખેડો વિપ્ર જે બારણુ;
 દેવ વિદેસી જાતા માટ, ઘણા આવે છે ગંગા ઘાટ. ૯
 ધન અવતાર તેનું શરીર, જે જન નાહી ગંગા નીર;
 સફળ કિધો તેણુ સંસાર, ગંગોદકનો કીધો અહાર. ૧૦
 કાશી વિશ્વનું દરસન થયું, પાતિક પાંચ જન્મનું ગયું;
 આવે જીવ જીવંતી જાહરે, રૂપિ રીઝે છે તાહરે. ૧૧

છપો.

ન નાયો ગંગા નીર, ધીર તેને ન ધારો;
 ન નાયો ગંગા નીર, તે કેમ તરસે આહારો;
 શોભાળ્યું તેણુ સુખ, મુખ માહાદેવનું ન જોયું;
 જાયો જે જનની કુખ, આયુસ તે એજે ખોયું;
 તીરથ જાત્રા કરી નહી, નહી કથાધન કાંઈએ થયો;
 જે ભાઈ જર જાસે સહી, જેમ રાય નંદનો જર ગયો. ૧

દોહરા.

મનુષાદેહ મુધો ધણો, ચેતજે ચતુરસુજાણુ;
 તીરથ કરી તમે હરી ભજે, જન્મ ધર્યો પ્રમાણુ. ૧
 લક્ષ્મી તો તેની ખરી, જેણુ ખરચી હાથ;

મુઆ પછી કો કો તણી, દ્રવ્ય ગયો છે સાથ. ૨
 સમરથ તેને જાણવો, જે કાષ્ટે પર કુખ;
 કરે કાશીની યાત્રા, એ પામે સ્વરગનું સુખ. ૩
 ચોપાઈ.

પુરવ તણુ છે જેનું પુન્ય, નથી તેને કશીએ નુન્ય;
 આ અવતારે થાસે સોઈ, આગળ પામસે કરસો કોઈ. ૧
 અનેક જાતણુ નાહાવા કાજ, આવેછે જ્યાં ખેંઠા મહારાજ;
 કાશી નગરની નારી જે જેહ, જળ કારણ આવે છે તેહ. ૨
 ત્યારે સેવનાથે કરયો વિચાર. ચીત્રવતી મળવાને સાર;
 જુથ જુવંતિ તાણું જોઈ, દ્વિજ હુચાર કરે છે સોઈ. ૩
 ચીત્રવતીએ મરતાં જેહ, સ્લોક લખી ચોડ્યોતો તેહ;
 તે અડધો સ્લોક વઢે, મહા નારી સાંભળે રૂઢે. ૪

શ્લોક

દ્વિડ્યચપલિઃચિત્રવતીમિઃ॥મૃતંગતાસાન્નપ્રકૌતકેન॥

ચોપાઈ.

એ અડધો સ્લોક કહે, નારી મહા સાંભળવા રહે;
 સમજી તેતો જાણે સાર, આ વિપ્રની મુઠ છે નાર. ૧
 નથી જાણપણુ આણી સોઈ, તેવી ચાર કહેછે કોઈ;
 પ્રાક્ષણ ખેઠો વેદ બણે, તેથી થયું દરસન આપણે. ૨
 મુરખ નારી અવજીલહે, પ્રાક્ષણ આપણને ગણી દહે;
 બણેલી તેતો સમજી જાય, મુરખ સામી વઢવા ધાય. ૩

(૫૮)

ખીજી જુથ આવે જાહેરે, અડધો સ્ત્રોક ખોલે તાહરે;
 નારી સહુ સાંભળવા રહે, મુરખી તેતો ગાળો દેહ. ૪
 ભાઈના સમ સમયર સાચુ માન, પીટયો તને કરે છે સાન;
 નયણુ હુલાળાં યુજ સામાં સહો, વારે રણાને નીકર માડું મહી.
 સમજી નેતો તેમ ના ગણું, પ્રાણશુ ખેઠો વેદ બણું;
 વળી ખીજી ટોળુ નાર, જળ કારણુ આવે જે વાર. ૬
 ફરો અડધો સ્ત્રોક કહે, નારી સહુ સાંભળવા રહે;
 થયું કહિતક અખળાને મન, આણુંદ અતો વાઘ્યો તે દન.

શ્લોક

દ્વિજંચપત્નિચીત્રવતીયા ॥ સ્ત્રતંગતાસ ત્રપકવતકેન ॥

ટોહરા.

સુણનાં સૌકા હસી પડે, નાના મોટી નાર;
 વાવ કોધે કઈ મારવા, એ કહિતક અપરમ પાર. ૧
 સાંજી અતુર જે સુંદરી, તે સમજાવે સોઈ;
 એતો એના વેદ બણું, કરો નહીં સદ કાઈ. ૨
 ત્યારે ખોલે છે મુરખી, તમને ગમ એ ભાવ;
 અમારે એ જોઈએ નહીં, નિસ્યે ખીલે નાવ. ૩

શ્લોક

પક્ષિણંકાષ્ઠશ્વાંડાલાઃપસુનાંચૈવકુકટઃ ॥

મુનીનાંક્રોધનંશ્વાંડાલઃસર્વચાંડાલર્નિદકઃ ॥૧॥

(૫૯)

ઠાકા—પક્ષીમાં કાગડો ચંડાળ છે અને પશુમાં કુ
કરો કવિઓમાં કોધવાની હોય તે અને બધાંય માણસોમાં
જે માણસ કોઈનો નિંદા કરેછે તેને ચંડાળ જાણવો તે
મ સાસ્ત્ર કહેછે માટે હે બાઈઓ જે કોધને જીતેલો અ
ને જેના દારસનથી અધદુર થાય એવા રસીની નિંદા
કરોછો માટે તમે ચંડાળ તુલ્ય દીસોછો એવી રીતે સા
ણી સ્ત્રી સમજીએ તો પેલી મુરખ અસ્ત્રાપોને સમજાવેછે
દોહરા.

ત્યારે સાણી સહુ કહે, કાં કરો કુરો રૌશ;
જે વીપ્રે વધો હશે, તતો અમને દોશ. ૧
તાશ ગાળો સીર અમ તણા, જે વીપ્રે કર્યો ઉમાર;
ફટ ભુંડી ફટ પાપણી, એ શું બોલો છો સસાર. ૨
ચોપાઈ

ઝાલ્યુ ખીજી આવે ફરી, વળી કોલોક વદે ચીત ધેરી;
નારી સાંભળી સહ નિંદા કરે, હાથ કરીને કુંભજ ભરે. ૧

શ્લોક

દ્વિજિંશ્ચ:પર્તિનિચિત્ર:વાતીશ્ચ:ન્નતાંગતાસ્પાન્નપકૌતકેન ॥

ચોપાઈ

સાંભળી શ્લોક સા હસ્તો જાય, નારીએ મન હરખ ન માય;
ચાલી નગર બધામાં વાત, જેવા આવે જીવંતી જાત. ૧
જ્યાં જ્યાં નિર ભરતી હતી જેહ, સામા સરવે આવી
ત્યાં તેહ;

(૬૦)

જીયે જીય જીવંતી તણાં, કરે કઠિતક કાસીમાં ઘણાં. ૨
 કૈક તો સાંભળીને બપ, કેક ગાળો દે મારવા ધાય;
 તે સેવનાથ નથી ધરતો તે દંન, નારી મળવાનું જોને મન.૩
 જો કાંઈ સુખારવુ હોય કામ, રાખવી નહી રીસ તેણે કામ;
 જરણા થકી સહુ સાર થસે, જે બાઈ કુખ શેવનાથ
 નું જસે. ૪

માવ છતાં વારો રાખેછે જે નાર, તેની નીંદા કરે તે વાર;
 બધ એને પુરસ ખીલનું મન, અમને ન ગમે એ વચન.૫

શ્લોક

જલ્પંતિસાધર્મન્યેનનપશ્યંત્યન્યંસવિભ્રમાઃ ॥

હૃદયેચ્ચિતયંત્યન્યંનારિણામેકતોરતિઃ ॥૧॥

ટીકા—શ્રીઆની પ્રીતી એક ડોકાણે રહેતી નથી
 જે કે એક પુરુષની જોડે વાત કરતી હોય ને હોય બા
 વ દેખાડતી હોય તેવામાં ખીજે કોઈ પુરુષ તેની દ્રષ્ટી
 એ પડ્યો તો તેને વીલાસ યુગ્તીએ ચીતવેછે તેમ આ કા
 સી નગરની શ્રીઆ પોતાના મન વીસે એવું ચીતવે
 છે કે આ બ્રાહ્મણ બિઠોછે તેની સાથે આપડું લગન થ
 યુ હોત તો સાર મનમાં એમછે ને મુખે કઠોર વચન કહેછે.

શ્લોક

યોમોહન્યન્યતેમુદોરક્તેયંમયિકામિનીઃ ॥

ક્ષતસ્યાવશગોભૂત્વાનિત્યેક્રીનાશકુંતવત્ ॥૧॥

ટીકા—જે મુરખ પુરુષ હોય છે તે એમ ધારે છે કે આ સ્ત્રી તો મારીજ સાથે સ્નેહ રાખે છે તેવું માની તે ને વસ થઈ જાય છે અને તે સ્ત્રી જેમ પસંદ નાચે તે મ તે પુરુષને નમાવે છે તો પણ તે નાચે છે હવે સ્ત્રી યોનાં પ્રાકમની વાત સાંભળે છે પેલી કાસી નગરની સ્ત્રીયો કેક સેવનાથની નીંદા ઉચરી હસી એક બીજી ની સાથે તાળીઓ લઈ બીજા જગ્યા પુરુષો આઠવા હોય છે તેમના સામુ વાંકી આંખે જોઈ પોતાનું રૂપ તથા મુણ બતાવે છે અને જે નીંદા નથી કરતી જે સાણી સ્ત્રી છે તે પણ મનના વીસે એવું ધારે છે કે આ બ્રાહ્મણ જેવો શાણો આપડે પુરુષ હોયતો સારું હવે જુવો કે સ્ત્રીયોનું પ્રમાણ છે વળી રામ કથામાં કહ્યું છે કે સ્ત્રીનો સભાવ એવો છે કે પોતાનો પતી છે તેમ પોતાના પીતાને તથા ભાઈને તથા પુત્રને પણ રૂપાળો જોવે તો કુદ્રષ્ટિયે વીલોકે છે માટે કોઈ પુરુષ સ્ત્રીનો વિશ્વાસ રાખવો નહીં.

ચોજાઈ.

આ અવતાર નહીં આવે ફરી, કેમ ઇછીએ પર નરને વળી;
શાણપણ દેખાડવા સાર, મુરખ નારીયો કરે ઉચાટ. ૧
મન મધ્યે લાગ્યો છે રંગ, જાણું કરીયે એનો સંગ;
અરે ઓરછું પુન અવતાર, આ વેસે ન મળે બરધાર. ૨
બ્રાહ્મણ રૂપ ન્દીરખી તે દન, મોહું કંઈક માનુન્દીનું મન;
કંઈક સમરે કરતાર, આપળે હું એવો બરધાર. ૩
મનમાં એમ મુખ નીંદા કરે, સાણી એક આપે ઉચરે;

ગરીબ પ્રાણી પાકળ કરે, હુટ નારી તેને દોશ ધરે. ૪
 બણેલી શાસ્ત્ર જે નાર, તે કરે છે કુવો ઉચાર;
 આ વીર તણી જે નાર; મૃત્યુ પાગી છે નીરધાર. ૫

શ્લોક

વિદ્યામેત્રપ્રવાસેપુમાર્ગામિત્રંતૃહેષુચ ॥

વ્યાધિતસ્યૌષધંમિત્રધર્મૌમિત્રંમૃતસ્યચ ॥૧॥

ટિપ્પણ—પ્રવાસે એટલે પરદેસમાં વિદ્યા મિત્ર છે, ધર્મમાં સ્ત્રી મિત્ર છે, રોગ મુકવા ઔષધ મિત્ર છે, ને મરતાં ધર્મ મિત્ર છે, તેા હે બાધાઓ એ પ્રાણીની સ્ત્રી મરી ગયેલી છે માટે તેને સાંભરે છે તેમાં તમારે શું છે તે મારવા ધાવો છે.

દોહરા.

તેનું કહ્યું કો નવ ધરે, વઢે મન ગમતી વાણુ;
 હસીને લે સહ તાળી, નારી તે નીરવાણુ ૧
 એમ દીવસ તે વહી ગયા, ગંગા કાંઠે ખાર;
 મિત્રવતી તે મળી નહી, કરે રૂપ વિમાર. ૨
 પસ્તાવો પુરણ કર્યો, બાણે બકે વન;
 કરે ભગિત કરતારની, પાડુ માર તન. ૩
 નારી હવે મળવા તણી, ફોકટ આશા આ વાર;
 મુજ જીવાડણુ કારણે, એને લખીએ સ્ત્રોક સાર. ૪

સોરઠા.

અરે અભાગી જીવ, મરખ મોહી શું માનનીમાં;

(૬૩)

સમરયા નહીં કાં શીવ, જતસે જવાની તો જોતામાં. ૧
અંતકાળે એક રામ, સગો છે વિશ્વ સરવેનો;
માટે મુંકી આ કામ, જાણું વન જરૂર તે. ૨
વળી કરે છે વિચાર, મુજ કારણ તે માનુની;
એળે ખોશે અવતાર, વરે નહીં વર ખીજને. ૩

શ્લોક.

હતંજ્ઞાનંક્રિયાહીનંદતંચાજ્ઞાનતોનરઃ ॥

હતંનિર્નાયકંસૈન્યંસ્ત્રીયોષ્ટાદ્ભર્તૃકાઃ ॥૧॥

ટીકા—જ્ઞાની પુરૂષ કોને કહેવો, જે ખટ કરમ ક
શી શ્વધરમ માણે, તેમ સેવનાયે જાણ્યું કે હું વિદ્યાવાન
શાનો. આખી સંસારની મોહ જળમાં પડ્યો, માટે હવે
વન જઈને તપ કરું, હવે સ્ત્રી મળે તેવી આશા જણા
તી નથી.

દોહરો.

એમ ઉચાર કરતાં તે, વિતી ગયા ચૌદ દિન;
વળી જીવંતી જીવ જોઈને, કર્યો ઉચાર એ દન. ૧

શ્લોક

દ્વીજંશ્વપર્લિન્નપઃકૌતકેન ॥ અતંગતાસાન્નપઃકૌતકેનઃ॥

એપાઠ.

એક મળી નકારી નાર, ગાજો આખી વિપ્રને પાર;
વળી મારવા કારણ એહ, ધસી ધસાને ધાધ તહ. ૧

તારે વારે ખીજી નાર, કાંઈક તો મન આણો વિચાર;
 યુ' સમજ્યાં કહોજી તમા, આવું કંપણુ ન કરોએ અમો.
 રાંક ઉપર શી કરવી રાડ, અવર પુરૂષ ભોગવો છે પાર;
 તેથી લાજ ન પામ્યાં તમો, કહેવરાવો તે કહીએ અમો, ૩
 આતો કરે છે વેઠ ઉચાર, વળી સમરણુ શ્રી ગોપાળ;
 હરી સમરે તેતો પનઘાટ, આપિને ખેસે સ્વા માટ. ૪
 આતો કોઈક સ્વારથી જોઈ, તે વીના ખેસે નઈ કોઈ;
 જોને વાલા જુગજીવન, તેતો વસે જઈને વન. ૫

હોહરો.

સેવનાયે જાણીયું, નિશ્ચયે જાણું વન;
 સમર જઈ શ્રી નાયને, તેવે થયો પનરમો દન. ૧

ચોપાઈ.

પ્રાતુસકાળ પનરરમે દન, રૂપિયે જાણું જાણું વન;
 પાઠ પુજા કરી લીધ, ચાલવા વન વિચાર કીધ. ૧
 એ વારતા તો એટલે રહી, ચિત્રવતી જનમી છે સહી;
 દતવીત છે બાલજીનું નામ, તે વસે છે કાસી ગામ. ૨
 ઘરમાં લક્ષ્મી તેને ઘણી, આપે માધ કાશીનો ઘણી;
 પુત્રી એકજ સતી સાર, તેને વરષ થયાં છે અગીયાર. ૩
 તેનાં માવીતર જોવે છે વાટ, હજી દીજ નાવ્યો શા માટ;
 માત પીતાને મિંત્યા થઈ, પુત્રી પાણી ભરવા ગઈ. ૪
 એક કળસ સુવરણનો સોઈ, એક રૂપા તણો મન ગ્રાઈ
 નીરા કંજર પહેરે છે ચીર, સતી સંચરી બ રવાનીર. ૫

દોહરા.

રૂપે શંભા સરીખડી, કામની કૂટીયાકામ; ૧
 નેના મરઘ સરીખડાં; ચંદ્રવદની શુભ ધામ.
 કટી ભેતા કુસરી, પોયણ પાત્ર શું પેટ; ૨
 જંઘા જાગે રકંધળી, નાસીકા સુક નેઠ.
 અધુર જાણે પરવાલ છે, કેસ વાયુકી જોઈ; ૩
 દંત જાણે દાઢમ કળી, રૂપે ભૂની મન મોહી.
 આલુષણ અંગે ઘણાં, રમઝમ કરતી ખાળ; ૪
 વિપ્ર વન જાવા કરે, ત્યાં આવી તતકાળ.

એપાઈ.

પોથી ખાંધી ઉઠે જોડે, ચીનવતી આવી તેડલે;
 શીવનાથે નીરખી નાર, આગ્યો નિજ અખળા અણુચાર. ૧
 નજરે નજર ગળી જાહેરે, પ્રેમ અગ્યો અન્ય થયો તાહેરે;
 પતી ઓળખ્યો પોતા તણો, વાંઘ્યો વાલ વીનતાને ઘણો. ૨
 નજરે નજર ન છુકે કોઈ, જેમ ચક્રાર ચંદ્રને જોઈ;
 તવ પંડીત તે ડરતો મન, વિચાર કરવા લાગ્યો તે દંન. ૩
 નિશ્ચે આ નારી માહરી, ઓળખી અણુસારે તે ખરી;
 એમ જાણ્યું જે કરું ઉચાર, ડર ઘણો જે દેસે ગાળ ૪
 અરે જીવ આ સો જાળ, શમરે વન જઈ સરજણહાર;
 પ્રેમદા એનું સુખ પામું સોઈ, તે તે થતી મરત નહી ૫
 કોઈ.

બીયંબ મારું સુસાઈ મધુ, કંઈ કર્યું તે આગળ પધુ;
 માટે જીવતું મિલ જાળ, આ સંસારહે આળ પંપાળ, ૬
 વૃષ્ટિ આ સમું જોઈ, મન વીમળ રહ્યું છે મોઈ;

(૬૧)

હુમારૂં સહોતક એકજ વાર, પછી પરવડ વન મોઝાર. ૭
ભાગ્યે લખ્યુતે ભાવે થસે, કાં કાપે દા કુખજ જસે;
વિષ વિષ પ્રકારે કરી ચિચાર, અડધો સ્તોતક કર્યો હ
માર. ૮

શ્લોક

દ્વીજંશ્વપત્નિચિત્રઃવતિઃશ્વન્નતાંગતાશ્વાઃત્રપકુતકેનઃ ॥

ચોપાઠ

શ્વોભળી વાણી સ્વામી તણી, પ્રેમજ પ્રિતિ વાધી મણી;
આવો એની પાસે ધાઈ, અથા ધતી પુછેછે ધાઈ ૧
સારઠો.

નથી ગરીરની સુધ્ધ, સંભારતા કુખ સ્વામીનું;
બાળી બાળા બુધ્ધ, પુછવા બાગીતે પંથીને. ૧
નર નારીને નીર, નયણ મધ્યે માતુ નથી;
પારણ રહે કેમ ધીર, દેહ તજ્યોતો માહા કુખથી. ૨
પ્રત્યુ સજીવન થાપ, તેમ તે હરખ બેઠને થયો;
જેમ દાળીદ્ર જાય, ભાંટ મળે ભંડારીને;

શ્લોક

સુલ્લૂમિગતાંતોયં સુધ્ધાનારીપતિવ્રતા ॥

સુચિઃક્ષેમકરોરાજા સંતોષીન્નાભ્રમણઃસુચિઃ ॥૧૪

ટીકા—નવો કુવો ગાળેને પાણી આવે તે અનં પ્ર
તી પ્રતા સ્ત્રી ને રૈયતવુ રૂડ કરમારો રાજા ને સંતોષ

(૬૭)

વાળા બ્રાહ્મણ એ મારે જણ પવીતર છે તેમ સાચકહે છે.
તે પણ આ કાશી નગરની સ્ત્રીએ ચિત્રવતીની નિંદા કર
મારે છે.

શ્લોક

અસંતુષ્ટાદિજાનણાઃ સંતુષ્ટાશ્ચમર્દીપતિઃ ॥

સલક્ષ્મણીકાનણા નિર્લક્ષ્મચકુલાંગનાઃ ॥૧॥

અર્થ—ગમે તેટલો પૈસો મળે, તોય પણ સંતોષ નથી રા
ખતો એવો, બ્રાહ્મણને યોડોકજ દ્રવ હોય ને સંતોષ રા
ખે તેવો રાજા, ને લાજમાં રહે તેવી યજ્ઞકા, ને નીરલજ
કુળવાન સ્ત્રી એ મારે જણાની આખરે જલદીથી નાસ પામે
છે તેમ આ કાશીપુરીની સ્ત્રી આ ચિત્રવતીને જોઈને, પ
રસપર મુંઢાં મધડતી જાય છે ને નંદા કરે છે, અરે બા
ઈ જે કુળવાન સ્ત્રી હોય તેણે આમ નિરલજ કેમ થવાય.
આ જીવોને ક્ષત્રીતની દિકરી આ કોઈક ઠગોડની જોડે
આટલી બધી એ બાઈડીઓ છતાં કેવી વાતો કરે છે એ
ને વળી એનું ગામ ઠામ પુછે છે ને પોતે પણ રોતી
જાય છે શું. બ્રાહ્મણને એને વરવો નાં હોયને જાણે પોતાનો
પતી હોયતો તેવો બાવ ખતાવે છે. અરે બાઈ એના બા
ઈને પણ ખખર નહીં હોયતો તે હજી શુધી કુંવારી રા
ખીએ તે શીવાય જેમ ડાહી સાસરે જાય ને ગાંડી શી
આમણ આપે તેમ કરે છે તો પણ તેમનું બોલકું હૈર
નાં ધરતાં ચિત્રવતી પોતાના પતીનું સખ દુખ પુછે છે.

(૬૮)

દોહરો.

હરખે આંધું અતી ઘણું, પુછવા લાગી મામ મામ;
કેવો નાતે કહો વિપ્ર તમા, કહો કયુ તમારે નામ. ૧

ચોપાઈ

ખંડીત પ્રેમદા વદેછે વાત, સાંભળે તે સામા સૌ સાથ;
અરે બાઈ આળ્યો કળજીગ અપાર, નિર્જી મરત નાની

બાળ ૧

આ પ્રાણાણ કોઈ ખુતો છેપ, કહો તે સુન બોલે કોઈ;
તે સંભાળે કરે તે વાત, કેવાં તેનાં કહો માત તાત. ૨

કો તણી આ છે પુત્રી, કવણ ગામને કોને વચી;
તેવે પાડોસણ તે તણી, બાલી બરડક બોલે ઘણી. ૩

અમારા પાડામાં એહ, તેનો પીતા વસે છે તેહ;
ઉઘીય સહસ્ર છે એ નાત, એ બાઈછે કુંવારી જાત. ૪

સતી નામ બાઈ તે તણું, આણું કરે કરમ એ ઘણું;
એમ કહી એ મરડે મુખ, ધન્ય છે એની માની કુખ. ૫

તારસે કુળ એ પીતા તણું, પાળસે વ્રત આ પતી તણું;
કાંતો રહેસે એ રૂષિને મોઈ, વરસે વર મન ગમતો જોઈ. ૬

અરે બાઈ ઉમર આવડી, કેમ કુંવારી રહે દાવડી;
વીસ વરસની કરતાં આજ, પ્રોઢે નવી પીતાને લાજ. ૭

કન્યા દાનનું પુન્ય છે એહ, તેર વરશયી પેહેલાં તેહ;
કરે ડાપણ બીજનું એહ, કેમ રાખે કુંવારી તેહ. ૮

અનેક પ્રકારે એજા કરી, લેઈ તાળી હશી સુંદરી;
સામા અન્યો અન્યકરે ઉમાર, આતો વરસે આ વરમાર. ૯

ચોખનાયે હકીકત જોઈ, વિચારીને કહી છે તેહ;

સતી કહે સત કહુ વચન, વઢો વેદ વાણી ઓ. ૬૦. ૧૦
કેવો શ્લોક કાઢી તમા, તે સાંભળવા આતુર અમો;
તારે વાગવ વઢે છે વાણુ, નારી સૌ સાંભળે નિરવાણુ. ૧૧

શ્લોક

દ્વીજંચપત્નિઃચિત્રવતિચૃન્નતંગતાસાનૃપન્કૌતકેન॥

ત્યારે બોલી

શ્લોક

ગંગંવાસાપૂનરુર્ષાજનગંમજીવનરોનિજપૂંવેચપસસી॥

દેાડશે

અડધો સલોક એણીયો, કાપો પુરો માર;
અન્ધો અન્ધ બેઠો ઝાળખ્યાં, વરત્યો જે જે કાર. ૧
ગામ કેરી જે ગોરડી, તેને કૌતક હેય;
સતી તણું જે સત્ય છે, તે નથી બણતી કાઢ. ૨

ઓપાઈ

અરસ પરસ ઝાળખીયાં બે, બાઝ્યો મન તણા સંદેહ;
હેતે આંસુ ધારા થઈ, કામની કર જોડીને રહી. ૧
અરે સ્વામી તમોને અસાર, આપ્યું મેંતો કુખ અપાર;
કથ કહે તું સંભુ કામની, ભુતળ નહીં તુજ સમો ભામની. ૨
તારયું કુળ તુજ પીતા તણું, વળી ઉધારયું અમતણું;
સફળ થયો મારો અવતાર, તુજ સરીખી કર્યાંયો હોય નાર.
ધણી સખા કુખની કાઢી વ્રાત, તેડ્યો શ્વામી પિતે સાથ;
કુંભ ગંગોદકનો ભરી, શ્વામી સહીત આવી સંઢરી. ૪

મુરખ નારીણા એટલા કરે, આંતો સતી મનમાં ના ધરે; ૧
 સીંધ પહેલ્યાં પીતાને અવાસ, પડાચી માત પીતાને આસ. ૨
 પુછ્યો સધળી વાતોનો પાર, નર નારીને હરખ અપાર;
 નામ કામને જાતને નાત, ઉદીમ સહુત્ર વડેરી વાત. ૩
 હેજા મુરત જોઈ લગન કર્યું, શરૂં સાંખંધી સર્વનું તરડું
 કર્યું કાસી રાજાને જાણ, સતી તણું જો સત પરમાણ. ૪
 નીરખ્યા રાય પંડીત જાહરે, રાંદેહ સરવ ગયો તાહરે;
 વારમ વાર શતીને તેહ, દરથન કાજ બાલાવે એહ. ૫
 કાસીરાયને ઉછંગ અતી મન, આપીશું અમો કન્યા દાન;
 જીવિતને કેવડાવી વાત, કન્યા દાન આપું અગ હાથ. ૬
 વિપ્ર વદે તે સાંભળો રાય, મારે એકલ એ છે કન્યાય;
 માટે અમો આપીશું દાન, તે જાણીને તમારું પુન્ય. ૭
 દોહરી.

રાય કહે રૂપિ સુણો, એ પુત્રી અમારી હાથ;
 કન્યા દાન કરું અમો, નાકાર ન કરશો કોઈ. ૧
 પંડીત બીજા કાસી તણા, તેણે સમજાવ્યો તેહ;
 ઉછંગ અતી એ રાયને, એથી કરવાદો એહ. ૨
 કન્યા દાન સમ પુન્ય કોય, સોને નહી તે સમ વૃદ્ધ;
 સેનેશ્વરગનું કુખ તે, મજે પ્રાણી માહ મુદ્ધ. ૩
 નગર લોક સૌ નુતરી, રીઝે જમાડ્યું રાય;
 કન્યાદાન કર્યું કોડી, આનંદ અંગન માય. ૪
 આજુક્ષણ અતી ઘણાં, વર કન્યાને એહ;
 રાયે આપ્યાં રીઝથી. તે કન્યા દાનમાં તેહ. ૫
 હસી દાન હુસે ધણે, મહાદાન હય નીધ;

બોમી દાન બાવે ધણે, સોવણ દાન તે સીધ. ૬
 પાણી હાથાં પ્રેમણં, જુગતે જમ્યાં કંચાર; ૭
 વર કન્યા આદી વીરવ તે, કરે સૌ જોજે કાર.
 પુત્રી દાનના પુન્યની, કીરતી કરે ગામ ગામ;
 ધારા નગરનો પ્રધાન તે, સાંભળી વાત તે ઠાગ. ૮
 ચતુર તે તો ચેતીયા, હુશે ચિત્રવતી હોય;
 સતી સતી કરે સહુ, સોપ કરચું જમ, સોપ. ૯
 ભોજરાજ ભક હુખ ધરી, એ નથી જમતા આનં; ૧૦
 એ વરસ અગીઆરથી, રાપ જુરે રાત હીન.
 રાપ ને ભોગવે રાણીયું, રીઝીન કરે રાજ્ય;
 હથેર આજ તૂક્યા મુને, સીધ્યાં સમજાં કાજ. ૧૧

ચોપાઈ

એક દીવસ એનો પ્રધાન, ગયો રાપ પાસે ચુલી જનં;
 રાજજી ન રાખસો સોક, અન જમો એવું કહેજે લોક. ૧
 ધારા પતિ ધરો બહુ કુખ, એથી અમાને પણ નહીં સુખ;
 ભાવે ભોજન કરોજી તમો, અરજ કરવા આવ્યા છું અમે. ૨
 પતી કહે સાંભળ પરધાન, અમા જો હી જમીયું અનં;
 જેવું ચિત્રવતી બહારે, અમ આહાર કરે તાહરે. ૩
 તે સતી પડીત નીખ્યા વીના આપ, ભોજન જમ્યું તો પ્ર
 મ હત્યા પાપ;

તે મળે સતી કે પાડું તન, હથેર આણ્ય એ સત વચન. ૪
 હાહરા.

તે પતિ પ્રતા મળ્યા વિન, કહો જમવાને કેવાણ; ૧
 સત્ય પ્રજા હત્યા સામટી મુને, અને હથેર કેરી આણ. ૨

પધારો ઘેર પ્રધાન તજા, વડો ન કરશો વાત; ૧
એ ટેક અમા તજી નહી, સત્ય કહ્યું સાક્ષાત. ૨

ચોપાઈ

પ્રધાન ઘેર પોતાને ગયો, રાયસ્મરપત્રી લેઈને રહ્યો;
અરે આ જગતના પાપ, સ્વા પુન્યે આ હુકુ પાપ. ૧
ભેઠો પ્રાણજી કામની થાય, ચીંતા ચીત તણી સૌ જાય;
જનની ગઈ છે ઘટી ચાર, એ પ્રધાન થયો અધાર. ૨
આપે એકસો આલ્યો વાટ, યુજવંત પોહોચ્યો ગંગાને ધાટ;
નથી કોઈ સેવક તે સાથ, કિધી નથી તે ફોને વાત. ૩
એકા એકી આવ્યો જ્યાં, કાશીપુરી વાણરશી તહા;
પુછ્યો સઘળી વાતનો પાર, પોતે પ્રધાન જઈને દરબાર. ૪
વિતક તણી હતી જે વાત, તે માંડી કોંપી તે સાથ;
સુજીતાં કાશી કેરે ધીસ, તેડી તે સતી તણે દીસ. ૫
વાત સાચી જાણી તે તણી, હરખ્યો તે ધારાનો ધણી;
અહો ગમ ભાગ્ય અપાર, જીગતે જોગ મળ્યો આ કાર. ૬
કાશી રાયને કોડ પ્રકાર, હાથે હરખ અપરમપાર;
સભાસહો સરવેને સાર, હતવિત આવી આનંદ અપાર. ૭
નરનાય નમ્રની સહુ, પ્રધાન ત્રતે પુછાવે બહુ;
જાણી પુરવ તણો અવતાર, નમે સતીને ચરણે નરનાર. ૮
પરધમ નીંદતી હતી જે નાર, વિધવિધ ધેરે તે કરે વિચાર;
અરે ખાઈ આપણે કૂંડ કીધ, સતી તણે સીર દોસજ દીધ.
ધારા નગરનો જાણી પ્રધાન, હતવિતે આપ્યું બહુ માન;
સેવજાય નીત કરી આવીયા, પ્રધાન તણે તેમન કાવીયા. ૧૦
અશ્વ ધરસે આજખ્યા એહ, નયણે નેહ અસાડો મેહ;

અતી સ્તુતી પંડિતની કરી, કરે વજ્ર મુજ ત્રુણા હરો. ૧૧
 ઇસે તમને આપ્યું સુખ, હવે જુદેવ હરો અમ દુખ;
 દોજ ગયા ધારાથી જે દન, ત્યારથી તે રાય નથી જમતાં અન.
 માટે મેહર કરી દુખ હરો, ઓશીગલ અમોને કરો;
 સાંભળતાં તે સહ ભોજનું દુખ, કરમાઈ ગયું રૂપિનું મુખ.
 તેડી સતીને સાથે તે વાર, શીઘ્ર થયા સેવનાથ તજવાર;
 કાથી નગરમાં કિર્તી બહુ, વળાવાને આળ્યા સહુ. ૧૪

દાહરો.

માત પીતાને મળી કરી, માલ્યાં એ નર નાર;
 વખાણુ વિશ્વ કરે ઘણું, ધન્ય એ અબળા અવતાર. ૧
 કાશી રાજાએ કહકતો, આપ્યા અશ્વ ગજ અપાર;
 રથે બેસારી બાળીકા, વળાવી તે વાર. ૨
 ફરી ફરી તે ચરણે નમે. રાણીને વળી રાય;
 પુર જન સહ ધાયે પડ્યાં, આણુંદ અંગ ન માય. ૩
 સેવક સાથે અતી ધણા, આપી બસમી અપાર;
 મધાન મેલ્યો પોચાડવા, તે ગયો માળવ મોઝાર. ૪
 પ્રધાન જે ભોજનો, તે આળ્યો એના પુર માહી;
 વધાઈ રાય વિશ્વને કરી, હલટ અતીશે ત્યાંય. ૫
 ચીત્રવતી જનમી ફરી, વરી તેતા શેવનાથ;
 કન્થાધન કાશી રાયે કર્યુ, તે આવે છે સહ સાથ. ૬
 તેડી લાળ્યો હું તેહને, તમ પુન્ય તણો નહી પાર;
 અમો સેવક એ તમ તણા, તે સફળ અમો અવતાર.
 તમા તે સત્તા ચુક્યાં નહી, તે તો પુર અમાર પુન્ય;
 દરસન થયું તે સતી તણુ, ન રહી એકે નુન્ય. ૮

વચન મુજૂતાં વજીરનાં, રીઝે ધાયો રાજ;
 વાહન કાંઈ કર્યું નથી, ને દરશન કારણુ જાપ. ૬
 સદ્ નથી શરીરમાં, અધીપતી તજ્યું છે અન્ય;
 પાંચે અડવાણે આવીયો, સતી સામો તે દન. ૧૦
 કરે બંધન હાથે કર્યું, તરણુ લીધું મુખ;
 ભાવે ધણીથી હુપ તે, આપ્યું સતીને હખ. ૧૧
 ચોપાઈ.

સતી પંડિત તે તજીને વાહન, રાયસનમુખ આગ્યા તે દન;
 અરે રાય સતવાદી તમો, તમ પુન્યે મળીયાં અમો. ૧
 પામી પંડીત સ્વામી એ માહરો, તેતો પુરો પાડ તાહરો;
 તારા સતથી રૂડા રાય, પુનહ પતી પામી હું તાહ. ૨
 અન્યો અન્ય ભાવે ભેટીયાં, સહોદર સર્વનાં કુખ ગયાં;
 બગીચો જે છે રાજ્ય તણો, કર્યો મુકામ ત્યાં પંડીત તણો;
 પછી રાય પધારયા પુરમાંહી, સામઘ્યુ સતી સેવનાંધને તાંપ
 રાજ રાણીઓ નગરની નાર; તે મંગળ ગાતી આવી તે દાર.
 કંઈક જાતીયે વધાવે સતી, કંઈક પુરુષે વધાવતી હતી.
 કંઈક કુમડુમ કેસરે સાર, કંઈક અક્ષત કલાજે તે નાર ૫
 જાગતે વાજતર સંચરો, દરશન કરવાથી હૃદયોં હરયાં;
 આપ્યો રાજે એક મોઢાલ વિશાળ, આરડો જામ્યો છે જો
 આઠ માળ. ૬

વાજતે ગાજતે તે પુરમાં ગયા, રાજ મહેલમાં જઈને રજા
 ધરમાદારે ધારાના ધીસ, આપ્યાં ગામ વિપ્રને વીસ. ૭
 જોને જુગતે જમાડું તે પુર, રાય રાણીનું વાંધ્યું તુર;
 પંડીત સતી જમાડી જોડ, કરી પ્રજા મન મોડા મોડ. ૮

કુંભકુંભ કેશર મંદન જોહ, પુસ્પહાર પેટેરાખ્યા તેહ;
 આલુશણ અતી શણગાર, ખલ્લ કોજન ભાવે તે ઠાર. ૪
 પછે અન જમ્યા છે રાય, હપર દશણા સવળી ગાય ૧૦
 આપ્યાં જલક જનને ધન, પ્રોહુ પુન્ય કરચુ તે દન;
 રાજ્ય રીત રાયે આદરી, સુખણી સરવ રાણીને કરી, ૧૧
 દોહરા.

પંડિત પેસા પાંચસે, પડયા સતીને પાય;
 સેવનાથ સુખે પધરાવીઆ, કરવા તે કથાય. ૧
 વારંવાર તે વીનવો, કામા કરજો અપરાધ;
 અમા અમાની ના ઝોળખ્યા, તમે સતી શીરોમણુ સાધ. ૨
 આસન વ્યાસનું આપીયું, કરે સેવનાથ કથાય;
 બાવ ધણે કોજ સાંભળે, પંડીત પંચ સત ત્યાંય. ૩
 ચોપાઈ.

કાશી રાયનો પ્રધાન જોહ, એક માસ રાખ્યો છે એહ;
 પહેરામણી કરી બહુ ધેર, પછી પોતે પહોંચે નીજ ધેર;
 ભોજે કથા તે સાંભળી કાન, અતુલ્ય પુન્ય દેય કન્યાદાન;
 કાશીરાયના કુંવર સાય, પુત્રી પરખાવો નિજ કોજનાથ. ૨
 દોહરો.

કરોડ દાન ખીજી કરે, પણ નહી કન્યા સમતુલ;
 સ્વરગ તણુ સુખ સેહેજમાં, પામે પ્રાણી મહા મુમ. ૧
 કન્યા વિપ્રોની ઠકકતે, હીધાં રાયે દાન;
 ધન્ય ધન્ય ધારાપતી, વિશ્વકરે વખાન. ૨
 હપવિત આપ્યાં અતી ધણાં, ખાલ્લુ કેરા ખાળ;
 આળાઓ કરાવી શાસ્ત્રની, એ ધારા નમ્ર મોજર. ૩

(૭૬)

હોદ્દક પરખો અતી, સદાવત શુભ પેર;
 કુખ હરપા ધણાં દીનનાં, કીધી લીલા લેહેર. ૪
 ભાગી ભાવક ભીલકની, પંડીત પુરપા કોડ;
 કાઢ્યુ દરીદ્ર કવીઓ તાણુ, મહીપત જાડામોડ. ૫
 નવખંડે ચાલી નામના, ધન ધારા પતિ ધીરા;
 કિર્તિ કવી કરે ઘણી, વડલ્ય ભોજ બડવીર. ૬
 ધન્ય તારા ધન્યને, ખડુ ચુલુ તારી ખુધ,
 સુખ કયા તેણે સાંભળી, સઘળી વાતળી મુદ્ધ. ૭
 ભોજ સરીખો ભોમી વીસે, એ હીકા થોડા દાતાર;
 ચરાચરા જેને ચીતવે, લુપત ભોજ્ય અતી સાર. ૮
 ભોજ્ય સરીખો લુપતી, આ જુગમાં એ કોપ;
 કાને કો નથી સાંભળ્યો, શાસ્ત્રજ શાખી હોય. ૯

શ્લોક

મેરશબ્દોપાજ્ઞાનામ્ મેવશબ્દોદ્દાસામ ॥
 દાતારોદાનશબ્દસ્ય ત્રિલોકેશ્વચરાચરમ્ ॥૨॥

ચોપાઈ.

ભેર શબ્દ એક જોજન સાર, મેધ શબ્દ તે જોજન ખાર;
 દાતાર કેરે દાન અપાર, મર અચર સાંભળે છે સાર. ૧

દોહરો.

ભણો ભોજ્ય ધારા ધણી, ભયક આપ્યુ જર;
 તેહ તણી સમ લુલ્ય તે, મહંત મહા રતનાગર. ૧
 જામ વણોદમાં ચુલુ નીધી, વસે વડલ્ય વીર;
 લુપત કાને ભોજ્ય સમો, ગરવો રતનેસ મંભીર. ૨

દેવતાઈ અંશ દાતા વડો, રતનાગર સુખ રૂપ;
 વિવેકી વિદ્ધમ સમો, કિર્તિ કાઠી ભોજ્ય ભુપ, ૩
 સોવરણ દાને સોભતો, કહીએ કાઠી કરણ;
 સતવાદી તે ધરમ સમો, ધન્ય જન્મ્યો તે ધરણ. ૪
 કન્યાદાન કોડે કર્યા, તનીયા વિપ્રની તરણ;
 વાવરધું વીત વિવેકથી, ચરણોદક વોધ ચરણ. ૫
 ભાગી ભુખ બીણકની, દીપાં જ્વલકને દાન;
 બાટ ચારણને બાવે ઘણે, મહોજ્ય આપતા મહંત. ૬
 કષ્ટક દાનો કયા તણાં, અપ્યાં વિપ્રો અપાર;
 વણોદ ગામમાં વાશીને, પુન્યની આંધી પાળ, ૭
 જોદાન ગરથે ઘણે, સુવરણ દાન સુખ પેર;
 વસ્ત્ર દાન વિધ વિધથી, મહંતે કીધી મહેર. ૮
 નવાણુ ખોદાળ્યાં નીરનાં, આપ્યાં ગતી અનદાન;
 સાહેબખાનજી શીરદાર જે, એ આપે મહંતને માન. ૯
 ક્ષધારથી ખુશી થકી, સમરે સવારે નામ;
 અન આહાર અતી ઘણે, કાઠી મનવંછિત કામ. ૧૦
 ચોપાઈ.

એવા રતનાગર છે મહંત, સાધ શીરોમણ સંકરના સંત;
 અખેજની ભગતી અતી, અષ્ટમા સીધી એને હતી. ૧
 નીધી થકી શોભે નવનીધ, રતનાગરને ઘેર છે રીધ;
 સમરે સવારે ઉઠે નામ એહવું, કદવીત કામ શીધે તેહવું. ૨
 એવા રતનાગર અનુપ, દેવતાઈ અંશ એ ભારે ભુપ;
 વણોદ ગામમાં વસે છે તેહ, સાહેબખાનના ગામમાં એહ. ૩
 ટીલાયત મહેક લાખા બાણુપ, રાજવંશી રદીયાહ રૂપ;

(૭૮)

તેહ તણા મામમાં વસી, ધરમ કૃષ્ણ રતનાગર વસી. ૪
શીશ્ય તેમના જે સુખજી, કહે કવી તેનાં કરે વખાણ;
જામતે જીગલ સોલે જોડ, કવીશો કેરા પુરે કોડ. ૫
દોહરા.

ભાતીગર અનુજ ઝે, વડો ધનગર વીર;
પાળે લાડ પંડીતાનાં, ઝે ધરમ ધોરંધર ધીર. ૧
વડો તે વડહથ ધણો, પુન્યની ધનગર પાળ;
કાશ્યાં કષ્ટ કરોડોનાં, દાતા દાનેસી અપાર. ૨
બલે જનમ્યા ઝે બોમીમાં, ધન તેનાને ધન્ય;
બીધો લાવ સંસારમાં, ઝવો દાતા નહી અન્ય. ૩
લક્ષ્મી ધર લેખાવણી, પામ્યો નથી કો પાર;
અંખીકા આપે વસ્યાં, જ્યાં કુખેર કેરા ભંડાર. ૪
લક્ષ્મી તો તેની ખરી, જેણે ખરચી હાથ;
મૂના પુંડે કોકો તણે, ગય ગયો છે સાથ. ૫

ઓપાઈ

મહંત સમો શીશ્ય સુખજી, રાજ્ય સ્વરૂપ ધનગર રાણ;
કારભારી ક્રમ જાદી જોય, ગીરધરલાલ કહે સહુ કોઅ. ૧
જીવ્ય સહજ છે તે નામ, જીગવીસે જાણીતો જાત;
તેહ તણાં કરતાં વખાણ, રીઝે સહુ રાય સુખજી ૨
સેવક છે શ્રી અંખા તણો, સાધ શીરોમણ સાણે ધણો;
અધીપતી કરે અદ્ભુત માન, દેહે રૂકું તે પણ દાન, ૨
દોહરો.

ગોસાંઈ સુખ આગળો, ધનગર રતનાગર ઝેહ;
સદ્ગુણ જનમ તેનો સહી, કહે કવીસવર કોઅ. ૧

ઘાતારનો જસ સાંભળી, ઘાતા હરખ અધાર;
સોમતો જોડે સહી, તેજ ધરીરનું સાર, ૨
સોરઠો

તેહ તુલ્ય ઘાતાર, ભાળ્યો નહીં કોબુપને;
સોધી જોતાં સંસાર, જ્યેમલ શેઠને જણીચો. ૧
તે રતનાગર તુલ્ય, ગામ અંજુરવે યુજી નિધી,
માહાજન તે માહ મુલ્ય, વીસો સીરમાળી વાણીયા. ૨
વાવરે બનગર વીત, આપે દાન અતી યાંચકાં;
તેજ પ્રમાણે તે ચીત, વીરમંદ વાવરે મમ તણો ૩
દારબારી કહું તેહ, પુરસોતમ પરમારથી;
ગીરધર યુજી નીધી એહ, એહ સમાવડ એહ છે, ૪
ચોપાઈ

મહંત રતનાગરજી જેહ, દાન્ય પુન્ય કરે છે તેહ;
આવે કવી ઘણાં તે કામ, આપે ખાવો અદકા દામ. ૧
લક્ષ્મી લેહર કસી નહીં જોટ, મોટપ માણે પણ નહીં મોટ;
જેહું નામ યુજી તેવો સહી, દાંનીશ્રી તે તુલ્ય કો તહી. ૨
મહંત રતનાગરની ટેક, કહું તે તણો વીવેક;
મકર સાંકડાં જોસે જહરે, ગુપ્ત દાન ખહુ કરે તાહરે ૩
આદાન અજ્ઞાદાન કરે, સોવરણ તીલ લાડમાં ધારે;
બાહુ બનાવી તીલનો સાર, સોવણ રૂપા ઝાર તે વાર. ૪
મોદકમાં નંગ ધાલી એહ, ગુપ્તદાન કરે છે એહ;
ભાવે નીત દેવી દરશન, પોતે અખીકા છે પરસન. ૫
નવરાત્રી આવે જહરે, પ્રાણણુ તેડે ખાવે તાહરે;
કુંડું કરાવે મંડી પાઠ, હવન હોમ દેવીસનો દાઠ. ૬

પ્રજ્ઞા મોજનનો કહું વિસ્તાર, ગોળના માદીક કરે શીતકાળ;
 હસન રૂઠુ આવે જાહરે, ખાંડ સાડરના કરે તાહરે. ૭
 ભગિત દેવી પ્રાજ્ઞાણુ તણી, ભંડારે શ્રી સોભે ઘણી.
 જેવા મહંત શીરોમણુ શીવ, તેવા જ્યેમલ સેઠ પ્રસિદ્ધ. ૮
 રતનાગરને જ્યેમલ ઝેહ, દેવતાઈ અંશ છે તેહ;
 ઈંદ્રલોકથી મેહુ આવીયા, કુળ તેવા તે જસ કાવીયા. ૯
 છીપ અમીનો જેવો પ્રતાપ, તેવાં મોતી મુઘાં આપ;
 તેમ તે દેવતાઈ અંસ, તેવો પાછળ પેતાનો વંસ. ૧૦
 દાહરો.

લક્ષ્મી તો તેની ખરી, જેને ખરચી હાથ;
 સાશ્વ સાખ પુરે સદા, ઝે આવી સરગમાં સાથ. ૧
 ઘન સાંભળી ઘાતા તણું, ઘાતા હરખે મન;
 દુષ્ટ પુરુષ જે સોમ છે, દામે તેણે દન. ૨
 નથી નીંદા કો તણી, નથી પક્ષ કો કોઈ;
 દેખ્યું તેવું ઘખખ્યું, દોસમાં દેસા કોઈ. ૩
 ઘાતારને સહુ દેશમાં, જણે ચરાચર જોઈ;
 જ્યેભાઈ કહે સાંજા તણે, શાશ્વ સાખી હોઈ. ૪
 ઉપકારી પુરુષ અતી, જ્યેમલને રતનાગર;
 કૈલાસ્ય વાસ કદ્ય કોટી, સાહ યશે સંકરા. ૫

શ્લોક

પરપ્રોક્તગુણોયરક્તનિર્ગુણોપિગુણીજવેત્ ॥

ઈંદોપિશ્વરતાંવાતિસ્વયંપ્રચયતિતગુણઃ ॥ ૧ ॥

ચોપાઈ

ન હોય શુભ સોભંતો સાર, કરે કવી જો વખાણુ અપાર;
 તોપણુ તે શુભી જન હોય, સાણા સહુ વિચારી જોય. ૧
 હોય શુભી જન અપાર, આપે પોતે કરે ઉમાર;
 તો પણુ શુભી કહે નહી કોઈ, પૃથ્વીપતી કે ઇંદ્રજ હોઈ. ૨
 ભોજ્ય દાતા ભડની વાત, નરનારી સાંભળજો સાથ;
 ધરશે પ્રભુ સાથે પ્રીત, પાળસે પતીવરતાની રીત. ૩
 અવસાન સમે નર નારી એહ, અવીચળ પદવી પાછ તોહ;
 જુગતે થસે આ જુગમાં નામ, રાજ હોસે શીતા રામ. ૪
 પતીવરતા તણો મહીમાય, સજ્જતાં સામા સદ્ગુણી ધાય;
 દીસે દાતાર હરીનું નામ, સજ્જતાં શીધે સધળાં કામ. ૫
 વધ ખોટ હશે કો આપ, કવિ સુધારી કરજો માફ;
 હું અમેા અઘનણુ ના જાણુ મરમ, પ્રીતી યરણુ માલે પ્રતી
 ધરમ. ૬
 કલિજુગમાં કામળીની કાજ, આ ગ્રંથ રચ્યો છે આજ;
 માટે એક ન કરશે કોઈ, સુધારજો કવી પંડિત જોઈ. ૭

દોહરા.

. અઘદીય સહજ પ્રાણણુ, બહીસાણામાં વાસ;
 બહુચરા માત પરતાપથી, પહોચી મનની આસ. ૧
 જ્યેસંકર નામ તેહનુ, હરજીવનનો તન;
 સુખંધવ શીવરામનો, ચોહન તેનો તન. ૨
 તેણુ આ કથા તણો, કર્યો વિધિ વિસ્તાર;
 પ્રતીવરત પળાવીયું, ગામ વણોદ શુભ સાર. ૩
 તેહ તણા શીરદાર સુખ, સાદ્યખાન સુજાણુ;

તેહ તણા મુખી પટલ તે, વસ્તા જેરાજ જુગ જાણુ. ૪
 તેણે પંડિત તેડાવીયા, જ્યેભાઈ જુગતી જોડ;
 સોભળી કયા સતી તણી, પંડિત પુરા કોડ. ૫
 ચોપાઈ.

હરીયા ખંડમાં હીંદુસ્તાન જોહ, તેમાં મુંબાઈ ઇલાકો જોહ;
 અમદાવાદ જીલ્લો એ ધામ, વાસ્ય પ્રગણે વિરમ ગામ. ૧
 તેનું ગામ જાલીસાણું જોઈ, માત બહચરા પાસે હોઈ;
 તે મધ્યે જ્યેભાઈનો વાસ, પંડિત કવી જહચરનો દાસ. ૨
 તેણે કયા કરી નીરવાણુ, થયું ગામ વણોદમાં જાણુ;
 વસ્તાજેરાજ મુખી જુજાણુ, વડહય વિરના સાં કર વખાણુ. ૩
 નારી રામ બાઈ શુભ નામ, પતી વર્તા પુરણ મન કામ;
 સ્વામી શેષા સીરોમણુ સતી, આમા લેઈ માલે નીજ
 પતી. ૪

દર્સન થકી નહાસે પાપ, પુરણ પતી વર્તાની છાપ;
 પટલ તણું તે પુરણ પુન્ય, નથી જોડે વાતે નુન્ય. ૫
 ગામ ચોવિશ દરબારનું રાજ, જોડેલે મુખી વસ્તા જ્યેરાજ;
 જોડેલી આણુ મલેક લાખીની ફેરે, તેડેલે વસ્તા પટલા
 ઇ કરે. ૬

એથી અડતાલીસ નાતનાં ગામ, નાત્ય પટલ પણ પોતે કામ;
 કયડવા કણખી છે નાત, જુગ વીસે જાણીતી જાત. ૭
 તેણે જ્યેભાઈ તેડી તે ઠોર, કીતે આપી પોતે પાંચ મહોર;
 કહેવરાવી કયા અતી સાર, પતી વર્તા વ્રત સાદો પાર. ૮
 સત રૂપઈયા જોણુ આપીયા, નીજ કુળ ગોર કરી સ્થાપીયા;
 ટંકપ તણા કુટુંબી જોહ, એરવાડીયાના કુળ ગોર તેહ. ૯

(૮૪)

પતીવરત પાઠ્યું સહ નાર, સ્વામી સેવા સારો ધાર;
મળવો નથી મનુષ્ય અવતાર, એતલે ચતુર નરને નાર. ૧૦

શ્લોક.

દાનેષણિર્નતુકંકણેન ॥ સ્નાનેનશુદ્ધિર્નતુચંદનેન ॥

માનેનનૃસિર્નતુભોજનેન ॥ જ્ઞાનેનમુક્તિર્નતુમુંડનેન ॥ ૧ ॥

ચોપાધ

શુર્વ પુન્ય લક્ષમી મળે, તેથી ઘન ઘાતા તે કરે;
તેથી હાથ શોભે છે જોડ, એ તુલ્ય આભુક્ષણ નહીં એહ. ૧
અજ્ઞાન થકી સીર ધુધી સાર, તેવું ન થાય કરે ચંદન

અપાર,

આદરથી હરખે છે મન, તેવું ન હરખે હાથે બોજન ર
જ્ઞાન થકી જે મુગતી ગળે, તે વિન પાને પ્રપંચ કરે;
તે અશ્લોક તણે તે સાર, વિવેકી કરે વિચાર. ૪

શ્લોક.

વિતારત્નકરોયસ્યલદમયિસ્યસહોદરી ॥

શંખોઝીક્ષાટનકુર્વાત્નાદત્તમુષાતિષ્ઠતિ ॥ ૧ ॥

ટીકા.—સંખનો પાપપુસમુદ્ર છે અને લક્ષમી તે
ની બેન છે તો પણુ તે સંક ધેર ધેર ભટકાતો ફરે
છે કોઈ માણસ પણ ધેર ધેર ભટકતો હાથ છે તેને પણ
સમજાવવા તે સંખનું દ્રષ્ટાંત આપે છે કે હું શંખ કાંઈ

ક જ્યોગ કર્ય તેનું કારણ એ છે કે જેણે પરમવ એટ
લે આગલ્યા પુર્વના અવતારે જ્ઞાન્ય પુન્ય કર્યું નથી તેને
ઘેર ઘેર બીસા માગવી પડેછે નહી તે એકજ ઠેકાણેથી
બીસંબર પુરે પાડે.

હોહરા.

શ્ચિ હાય તેણે પાળવું, પતી વરત નીરવાણુ;
એની તુલ્ય એ પુન્ય નથી, એતલે ચતુર સુખાણુ. ૧
વ્રત કરે એકાદસી, અધીક માસ જે નહાય;
પતી વરત પાળે નહી, તે નીશ્વે નરકે જાવ. ૨
વચન પાળે નીજવર તણું, કરે સ્વામીની સેવ;
સાહસ્ર સાખ્ય સૌ જાણુને, તેને વચ સૌ દેવ. ૩
પતી વ્રત પાળ્યા થકી, સફળ થાય સંસાર;
તેથી તે વ્રત પાળને, નેહ ઘણેથી નાર. ૪
પરીયા તરે પીતા તણા, જે ધારે ઘણીનું ધરમ;
તો નીશ્વે એ નારને, કાંઈ ન બેસે કરમ. ૫

શ્લોક.

નદાનૈઃશુદ્ધતેનારી ॥ નોપવાસશતૈરપિઃ ॥

નતીર્થસેવયાતદ્વત્ખનુઃપાદોદકૈર્યથા ॥૧॥

ઓપાધ

નીજ પતીના ચરણે સાર, પખાળણુ કરે કો નાર;
તે ચરણાદિકનો અહાર, ભાવ સહીત કરે કો સાર. ૧
તેહ સમાખ્ય ગંગોદક નથી, શાસ્ત્ર વચન છું કહીચે કપી;

(૮૫)

વ્રત જપ તપ થઈ અપાર, સંસાર સાગર તરે તે નાર, ૨
સોરઠો

સુશુભે સતી સૌ નાર, શ્યામી સેવા વ્રત પાળજે;
સફળ થાય સંસાર, પતી વ્રત પાળવા થકી. ૧
પુરૂષે પત્નિ એક, પાળ્યું વ્રત તે પ્રેમથી;
હટે નહીં તે ટેક, એમ આગાધવા ઇસને. ૨
મુઘો મનુસા દેહ, ખાવો પીયો ખુબી કરો;
જરૂર જશે એહ, સંસાર સુખને છોડીને. ૩
હાથે થસે તે સાથ, આવડે એમ નીશચે જાણજે;
નીશચે વૈકુંઠનો નાથ, સંભારજે સુધ ચીતથી. ૪

શ્લોક:

દ્વાતાપંચદસોરત્રવિવેકિદસ્મોનિષ્ઠિઃ ॥

આપજ્ઞાનપંચમોવેદઃમુર્ધ્વસ્પદત્તમોગ્રહઃ ॥૧॥

દોહરો.

સંવત્ર આગણીસ એકત્રીસમાં, કરી કથાની ગાય;
માસ માઘ માદેવ તીથો, કૃષ્ણ પક્ષ સાક્ષાત, ૧
તે દીવસે સંપુર્ણ કરી, સતી તણી સુખ વાત. ૨
જ્યેષ્ઠાઈ મુઠ પડીત કર્યો, તૂક્યાં તે સારદા માત. ૨

ચોપાઈ

પતી વર્તનું પુન્ય અપાર, સમજજે સુધક નર નાર;
નહીતો એળે જાણે અવતાર, મોતીલાલ કરે ઉચાર. ૧
વિશ્વ છે વ્રજનું ખાન, એક પુઠે એક પડે નીધાન;

તથી સમરો સરજણહાર, અંત કાળે જ કરસે સાર. ૨
 કથા સાંભળી આપે દાન, પાગે પ્રાણી તે વૈમાન;
 કરે પુન્ય, તે પાપ ધન, જ્યેભાઈ કહે એ વેદ વચન. ૩
 દોહરો.

કવી પાછું મેં કર્યું નથી, નથી જીવતીથી જોડ;
 મહા સતી મહીમાય છે, ખરી ન દેગા ખોડ. ૧
 શુણ્ણતા વક્તા સમજતા, કહે કવી કરજોડ;
 જ્યેભાઈ કહે જીગ ખોલજો, રીઝે શ્રી રણજોડ. ૨

